

Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας & Μουσειολογίας

Τίτλος εργασίας
**«Τα αγάλματα της Κέρκυρας - Μουσειολογική
και Ιστορική Προσέγγιση»**

Ράφτη Αθηνά
Κέρκυρα 2017

Εισηγητική επιτροπή

- **Παπαϊωάννου Γεώργιος**, Επίκουρος Καθηγητής Μουσειολογίας : σύνθεση και αξιοποίηση μουσειακών χώρων με χρήση ψηφιακής τεχνολογίας
- **Μεταλληνός Δημήτριος** διδάσκων του τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας

Ευχαριστίες

Όλη μου η προσπάθεια δεν θα είχε ολοκληρωθεί δίχως τη συμμετοχή πολλών ανθρώπων, τους οποίους και ευχαριστώ. Συγκεκριμένα, θα ήθελα να ευχαριστήσω το προσωπικό της βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Ιονίου Πανεπιστημίου για την παραχώρηση χρήσιμων βιβλίων και αρχείων, το προσωπικό της Δημόσιας Κεντρικής Ιστορικής Βιβλιοθήκης Κέρκυρας για τις πολύτιμες πληροφορίες και την παραχώρηση του αρχείου τους.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω προσωπικά τον οικογενειακό μας φίλο κ. Σπύρο Τσουκαλά για την παραχώρηση πολύτιμων πληροφοριών, αρχείων και βιβλιογραφίας. Ευχαριστώ θερμότατα όλους τους διδάσκοντες του τμήματος μου για τις πολύτιμες γνώσεις και εμπειρίες που μου μετέδωσαν κατά τη διάρκεια των σπουδών μου, καθώς και τους εποπτεύοντες την εργασία μου και καθηγητές μου, κ. Μεταλληνό Δημήτριο διδάσκοντα του τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας στο γνωστικό πεδίο Νεώτερης και Σύγχρονης Ιστορίας και κ. Παπαϊωάννου Γεώργιο Επίκουρο Καθηγητή Μουσειολογίας : σύνθεση και αξιοποίηση μουσειακών χώρων με χρήση ψηφιακής τεχνολογίας, για την υπομονή τους, τα ενθαρρυντικά τους σχόλια, την υποστήριξή τους και κυρίως την καθοδήγηση που μου προσέφεραν καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, που με την υλική και ψυχολογική υποστήριξη που μου παρείχε, κατάφερα να ολοκληρώσω τις σπουδές μου.

Περιεχόμενα

	Τίτλος	σ. 1
	Επιτροπή	σ. 2
	Ευχαριστίες	σ. 3
	Περιεχόμενα	σ. 4
Εισαγωγή	Ιστορικά στοιχεία και μουσειολογικά	σ. 5
Κεφάλαιο 1^ο	Προσωπικότητες του 19^{ου} αιώνα	
	Καποδίστριας Ιωάννης	σ. 11
	Βράιλας-Αρμένης Πέτρος	σ. 18
	Ζαμπέλης Ναπολέον	σ. 21
	Παδοβάς Στέφανος	σ. 23
	Επτανησιακή Σχολή	
	Σολωμός Διονύσιος	σ. 25
	Πολυλάς Ιάκωβος	σ. 30
	Μαβίλης Λορέντσος	σ. 34
	Θεοτόκης Κωνσταντίνος	σ. 37
Κεφάλαιο 2^ο	Αλλοδαποί με προσφορά στην Κέρκυρα	
	Guilford Friderick	σ. 40
	Σχούλεμπουργκ	σ. 43
	Adam Frederick	σ. 46
	Durrell Lawrence	σ. 48
	Durrell Gerald	σ. 50
Κεφάλαιο 3^ο	Προσωπικότητες του 20^{ου} αιώνα	
	Ανδρεάδης Ανδρέας	σ. 51
	Μητροπολίτης Αθανάσιος	σ. 53
	Πατριάρχης Αθηναγόρας	σ. 57
	Μητροπολίτης Μεθόδιος	σ. 59
	Πλασκοβίτης Σπύρος	σ. 61
	Θεοτόκης Γεώργιος	σ. 63
	Γεωργάκης Κώστας	σ. 65
	Ράλλης Γεώργιος	σ. 67
	Προτάσεις	σ. 69
	Βιβλιογραφία	σ. 71

Εισαγωγή

Ιστορικά στοιχεία Επτανήσων

Η παρουσία των Ενετών από τα τέλη σχεδόν του 13ου αιώνα στην περιοχή απέτρεψε την επέκταση της πολύ πιο σκληρής οθωμανικής εξουσίας και συνέβαλε στη διατήρηση στενών επαφών με τη Δύση και με άλλες ελληνικές ενετοκρατούμενες περιοχές, όπως η Κρήτη, καθώς και στην οικονομική ανάπτυξη των Ιόνιων νησιών. Η ενετική κυριαρχία στα Επτάνησα τερματίστηκε με την άφιξη στην Κέρκυρα των Γάλλων Δημοκρατικών το 1797 και την επακόλουθη ειρηνική προσάρτηση των νησιών. Τα επόμενα 20 περίπου χρόνια, κατά τη διάρκεια των Ναπολεόντειων πολέμων, οι ξένοι επικυρίαρχοι διαδέχονταν ο ένας τον άλλο. Η παρουσία των Γάλλων Δημοκρατικών, οι οποίοι εμφορούνταν από τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης, και διακήρυτταν τα ιδεώδη της ελευθερίας και της ισότητας, έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τον επτανησιακό λαό. Τα επόμενα χρόνια εντάθηκε η διεκδίκηση της περιοχής από τους Άγγλους, οι οποίοι τελικά στην περίοδο 1808-1814 κατόρθωσαν σταδιακά να καταλάβουν όλα τα Ιόνια νησιά, τα οποία έγιναν ανεξάρτητο κράτος (Ηνωμένες Πολιτείες των Ιονίων Νήσων). Αλλά η αυτονομία αυτή στην πράξη δεν ίσχυσε ποτέ, γιατί στην πραγματικότητα την εξουσία ασκούσε ο Άγγλος διοικητής των Επτανήσων. Επίσης όλες οι διοικητικές εξουσίες οργανώθηκαν με βάση ένα αποικιακό συγκεντρωτικό σύστημα και ελέγχονταν στενά από τους Άγγλους έπαρχους κάθε νησιού¹. Οι αντιδράσεις του μεγαλύτερου μέρους της επτανησιακής κοινωνίας σε αυτό το καταπιεστικό καθεστώς βρετανικού προτεκτοράτου εντάθηκαν ιδιαίτερα μετά την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης (1821) και κατά καιρούς έλαβαν τη μορφή εξέγερσης, όπως στην Κεφαλονιά το 1848. Μετά την παραχώρηση το 1849 ορισμένων ελευθεριών με συνταγματικές μεταρρυθμίσεις (π.χ. ελευθεροτυπία και άδεια συγκρότησης πολιτικών λεσχών κ.λ.π.), οι πιέσεις προς την αγγλική πλευρά να εγκαταλείψει τα νησιά και να τα παραχωρήσει στην Ελλάδα εντεινόνταν διαρκώς, τόσο από τον επτανησιακό λαό όσο και από τη διεθνή κοινή γνώμη. Τα Επτάνησα τελικά ενσωματώθηκαν στην Ελληνική Επικράτεια το 1864².

Στη διάρκεια του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα όλοι οι Επτανήσιοι απόγονοι μεγάλων οικογενειών και κυρίως των ευγενών, που έλαβαν ανώτερη μόρφωση, σπούδασαν στα πανεπιστήμια των ιταλικών πόλεων, ερχόμενοι σε στενή επαφή με την ιταλική φιλολο-

¹ Κούκκου Ελένη, *Ιστορία των Επτανήσων. Από το 1797 μέχρι την Αγγλοκρατία*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1999, σ. 21-27.

² *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΓ, σελ. 202 και μετά, Εκδοτική Αθηνών.

γία και λογοτεχνία. Έτσι, οι περισσότεροι Επτανήσιοι διανοούμενοι και λογοτέχνες του 19ου αιώνα διαμορφώθηκαν πνευματικά υπό την άμεση επίδραση των ιδεών του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης. Παρά την εξάρτηση όμως της επτανησιακής εκπαιδευτικής παράδοσης από την Ιταλία, τα Ιόνια νησιά υπήρξαν σημείο συνάντησης και δυτικών και ανατολικών επιρροών. Η στενή σχέση με τη Δύση δεν ανέκοψε τις επαφές με τις τουρκοκρατούμενες ελληνικές περιοχές, ιδίως μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης.

Όλα αυτά οδήγησαν στην εμφάνιση της Επτανησιακής Σχολής, η οποία ήταν αποτέλεσμα διεργασιών που διαμόρφωσαν συμπεριφορές και ιδεολογίες και χάρη στην καλλιέργεια μιας πολυσυλλεκτικής παιδείας, οδήγησαν στην άνθηση των καλών τεχνών και των γραμμάτων³. Οι ιδέες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, δηλαδή η μέριμνα για την παιδεία, η αύξηση της εκδοτικής παραγωγής και των μεταφράσεων, η κυκλοφορία εφημερίδων και περιοδικών, οι εκδόσεις αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, η ανακίνηση του γλωσσικού ζητήματος, η διαμόρφωση της νεοελληνικής συνείδησης, είχαν ιδιαίτερη απήχηση στον επτανησιακό χώρο, στις πολιτικές κινήσεις και την λογοτεχνική του δημιουργία. Το κύριο λογοτεχνικό είδος που καλλιέργησε η Επτανησιακή Σχολή ήταν η ποίηση και το κέντρο της ποιητικής παραγωγής ήταν το έργο του Σολωμού. Εκτός όμως από την ποίηση, πρέπει να αναφερθεί η πλουσιότατη παραγωγή μεταφράσεων τόσο από την αρχαία ελληνική όσο και από τις νεότερες δυτικές λογοτεχνίες⁴.

Η ποίηση της Επτανησιακής Σχολής αναπτύχθηκε παράλληλα με την ποίηση του εθνικού κέντρου, η οποία είναι γνωστή ως Α' Αθηναϊκή Σχολή (1830-1880). Μεταξύ της Επτανησιακής και της Αθηναϊκής Σχολής διαπιστώνονται αξιοσημείωτες τεχνολογικές και ιδεολογικές διαφορές. Η κύρια αισθητική διαφορά εντοπίζεται στη γλώσσα: στην πλειονότητα τους οι Επτανήσιοι έγραφαν τα λογοτεχνικά έργα τους στη δημοτική γλώσσα, ενώ οι Αθηναίοι στην καθαρεύουσα, διαιωνίζοντας τη διγλωσσία. Η ελληνική διγλωσσία - η ταυτόχρονη δηλαδή ύπαρξη δύο διαφορετικών μορφών της ελληνικής γλώσσας - έχει μακρύ παρελθόν⁵.

³ Πυλαρινός Θεοδόσης, *Επτανησιακή Σχολή*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2003, σ. 232-234.

⁴ Γαραντούδης Ευριπίδης, «Η επτανησιακή ποίηση του 19^{ου} αιώνα. Γενικά χαρακτηριστικά», εκδ. ΕΑΠ, Πάτρα 2000, σ. 36-37. Πολλές από τις ποιητικές μεταφράσεις των Επτανήσιων είναι εφάμιλλες ποιοτικά με το πρωτότυπο ποιητικό έργο.

⁵ Η αρχή της τοποθετείται στην πρώιμη μεταχριστιανική εποχή, όταν έκανε την εμφάνιση του ο αττικισμός, προβάλλοντας την αναγκαιότητα για επιστροφή στα αρ-

Στα Επτάνησα μια άλλη διγλωσσία (ελληνικά - ιταλικά) αποτελούσε γλωσσικό καθεστώς ήδη από την εποχή της ενετοκρατίας και διατηρήθηκε στα χρόνια της Αγγλικής Προστασίας. Έτσι, δεν υπήρχαν οι προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί σύγκρουση ανάμεσα στην καθαρεύουσα και στη δημοτική. Στα ‘κατώτερα’ κοινωνικά στρώματα των πόλεων και της υπαίθρου διατηρήθηκε η λαϊκή γλώσσα, η οποία λειτουργούσε και ως έκφραση του εθνικού φρονήματος, με αποτέλεσμα ο αρχαϊσμός στα επτάνησα να μην έχει φανατικούς υποστηριχτές. Ορθά λοιπόν ο Σολωμός, που κατείχε καλά το αίσθημα της λαϊκής γλώσσας, δεν ενδιαφερόταν μόνο για τον απελευθερωτικό αγώνα, αλλά και για το γλωσσικό. Στην περίοδο αυτή η Επτάνησος με τους διανοούμενους της κάνει απόπειρες για τη συγκρότηση ενός νεοελληνικού πολιτισμού, μακριά από τις αντιλήψεις του βυζαντινισμού και του λογιотаτισμού. Η επίδραση της επτανησιακής σχολής ήταν πολύ σημαντική.

Όλη αυτή η πολυεπίπεδη και πολυδιάστατη ιστορική και πολιτιστική ζωή της Κέρκυρας, αποτυπώνεται στα αγάλματα και τις προτομές του ιστορικού της κέντρου, που θα αναλύσουμε παρακάτω.

Μουσειολογικά στοιχεία

Ήδη από την αρχαιότητα, οι πλατείες έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη δημόσια ζωή, ως χώρος διδασκαλίας, διαλογισμού, συζητήσεων, ενώ η παρουσία της Τέχνης μέσα σε αυτή ήταν εμφανής⁶. Οι δημόσιοι χώροι των αρχαίων πόλεων ήταν γεμάτοι από αγάλματα ανθρώπων που είχαν διακριθεί στις τοπικές κοινωνίες ή είχαν προσφέρει μεγάλες ευεργεσίες. Αυτά τα αγάλματα, ήταν συνήθως χάλκινα και σπανιότερα μάρμαρινα. Σε κάθε περίπτωση οι εικονιζόμενοι ήταν άνθρωποι με υψηλή κοινωνική θέση που η πόλη τους τιμούσε για σημαντικές υπηρεσίες ή ευεργεσίες που της είχαν προσφέρει⁷.

χαία ελληνικά και επιχειρώντας να ανακόψει τη φυσική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας. Κατά τη βυζαντινή περίοδο η γλώσσα της διοίκησης, της εκκλησίας, της εκπαίδευσης και της λογοτεχνίας εξακολουθεί να είναι η αρχαϊζουσα. Από τον 12^ο αι. αρχίζουν να εμφανίζονται λογοτεχνικά έργα σε δημώδη γλώσσα. Κατά την Τουρκοκρατία συνεχίζεται η διαμάχη μεταξύ της αρχαϊζουσας και της φυσικά εξελισσόμενης προφορικής γλώσσας. Στο τέλος του 18^{ου} αι., με την εκπαιδευτική δράση των Ελλήνων του εξωτερικού, ενεργοποιείται το ενδιαφέρον για την καθιέρωση μιας ενιαίας εθνικής γλώσσας.

⁶ Κουτσοκόστας Παναγής, *Η λειτουργία της δημόσιας γλυπτικής στην ανάπλαση του αστικού χώρου*, πτυχιακή εργασία στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 2006, Διαδίκτυο 8-5-2017.

⁷ Τμήμα Ιστορίας ΑΠΘ, <http://romansculpture.web.auth.gr/el/role>

Έτσι και σήμερα, οι δρόμοι, οι πλατείες, τα πάρκα, με τη δομή τους και τα γλυπτά τους σε συνδυασμό βέβαια με τα κτίρια που τα περιβάλλουν, συνθέτουν την εικόνα της ίδιας της πόλης. Είναι χώροι συλλογικής μνήμης⁸. Στην Ελλάδα υπάρχει μία μακρά παράδοση στη δημόσια γλυπτική. Κλασσικοί και Βυζαντινοί χρόνοι, λαϊκές γλυπτικές εκφράσεις την περίοδο της Τουρκοκρατίας δημιούργησαν μία άρρηκτη σχέση μεταξύ ανθρώπου και καλλιτεχνικού έργου⁹.

Η δημόσια γλυπτική σβήνει το χάσμα ανάμεσα στην Τέχνη και στο κοινό της. Γεγονότα που σημαδεύουν την ιστορία μίας πόλης ή μίας χώρας οπτικοποιούνται μέσω της δημόσιας γλυπτικής και γίνονται φορείς μηνυμάτων και αξιών¹⁰. Τα γλυπτά σε μια πόλη είναι σημαντικά στοιχεία συνειδησιακής αναφοράς, που αποκαλύπτουν πολλά όχι μόνο για την αισθητική των κατοίκων της αλλά και για το βάθος της συλλογικής μνήμης. Η δημόσια τέχνη αλληλεπιδρά με το κοινωνικό, το ψυχολογικό και το φυσικό περιβάλλον και ολοκληρώνεται μέσα σε κάθε έκφραση του δημόσιου χώρου¹¹.

Η υπαίθρια γλυπτική, παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τα έργα γλυπτικής των μουσείων. Τοποθετείται στο δημόσιο χώρο και καλείται να τραβήξει την προσοχή του θεατή και να συνομιλήσει μαζί του. Η επιλογή του χώρου είναι καθοριστική για το τελικό αισθητικό αποτέλεσμα και την ένταξη του γλυπτού σε αυτόν. Η απόφαση στηρίζεται είτε με την ιστορική σύνδεση του χώρου με το τιμώμενο πρόσωπο ή κάποιο ιστορικό γεγονός, είτε με αρχιτεκτονικές παραμέτρους. Τη συνολική εικόνα του έργου επηρεάζουν καθοριστικά οι διαρρυθμίσεις του περιβάλλοντος χώρου, το πράσινο, η κυκλοφορία των οχημάτων, η κίνηση των πεζών, ακόμη και το βάθος, που έχει τη δυνατότητα να αναβαθμίζει ή να υποβαθμίζει το έργο τέχνης¹².

Η δημόσια τέχνη πρέπει να τιμά την μνήμη σημαντικών προσώπων και γεγονότων, να βελτιώνει την αισθητική του περιβάλλοντος, να βοηθάει την πολιτιστική και καλλιτεχνική αναγέννηση, να βοηθήσει στην οικονομική αναγέννηση μέσω του τουρισμού, να έχει ταυτότητα (να διακρίνεται από άλλα στοιχεία) και καλλιτεχνική οντότητα, να γίνεται δηλαδή αντιληπτό ως ανεξάρτητο στοιχείο από το περιεχόμενό του. Επίσης, πρέπει το νόημα που εκπέμπει να είναι σαφές. Το γλυπτό από μόνο του ή και σαν συμπλήρωμα μιας αρχιτεκτονικής κατασκευής μπορεί να γίνει μνημείο, εξυπηρε-

⁸ Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ, courses.arch.ntua.gr/

⁹ Κουτσοκώστας Παναγής, ό.π.

¹⁰ Ό.π.

¹¹ Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π

¹² Ό.π.

τώντας την ανάμνηση ενός προσώπου ή κάποιου ιστορικού ή άλλου γεγονότος. Σημαντικό βέβαια είναι το κοινό, για να είναι κοινό και όχι απλά παρατηρητές, να είναι πολιτιστικά ενημερωμένο ώστε να είναι ενεργό και ικανό να παρακολουθήσει τα καλλιτεχνικά δρώμενα και να κατανοήσει το τοπίο που αυτά συνθέτουν μέσα σε μία πόλη¹³.

Όλη η πολυεπίπεδη και πολυδιάστατη ιστορική και πολιτιστική ζωή της Κέρκυρας, που αναφέρθηκε παραπάνω, αποτυπώνεται στα αγάλματα και τις προτομές του ιστορικού της κέντρου.

Πρέπει όμως να τα «τοποθετήσουμε» μέσα στο φυσικό τους χώρο, την παλιά πόλη της Κέρκυρας, μιας ιδιαίτερης από κάθε άποψη πόλης, πολιτιστικό μνημείο της Unesco. Η αρχιτεκτονική της δημιουργία χρησιμοποιείται σαν καταναλωτικό προϊόν σε αντίθεση με το παρελθόν, που εξέφραζε το συγκεκριμένο κοινωνικό σύνολο που τη δημιούργησε. Η αλλαγή των οικονομικών λειτουργιών της πόλης, μεταβάλλει την κοινωνική και πολιτιστική φυσιογνωμία της, αλλοιώνοντας τις κοινωνικές της ιδιαιτερότητες. Θεωρώ πως ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της διαχείρισης της συγκεκριμένης πολιτιστικής κληρονομιάς είναι να μεταδοθεί η σημασία της και η ανάγκη διατήρησής της, όχι μόνο στους κατοίκους της, αλλά και στους επισκέπτες¹⁴.

Μέθοδος και Σκοπός της εργασίας

Η παρούσα μελέτη είναι χωρισμένη σε τρία κεφάλαια και στηρίχθηκε κυρίως σε βιβλιογραφικές πηγές και προφορικές μαρτυρίες.

Στην Εισαγωγή αποτυπώνεται η ιστορία της Κέρκυρας, σε σχέση βέβαια με τα υπόλοιπα Επτάνησα αλλά και με τον ήδη απελευθερωμένο ελλαδικό χώρο. Επίσης γίνεται προσπάθεια σύνδεσης των ανδριάντων και των προτομών στην παλιά πόλη της Κέρκυρας και τον τρόπο ‘λειτουργίας’ τους στο κοινό.

Το 1^ο Κεφάλαιο είναι χωρισμένο σε δύο υποενότητες. Στην πρώτη υποενότητα αναφέρονται προτομές και αγάλματα προσωπικοτήτων της Κέρκυρας με μεγάλη προσφορά στην ιδιαίτερη πατρίδα τους. Ειδική αναφορά γίνεται στον Ιωάννη Καποδίστρια, ως εθνική προσωπικότητα. Στην δεύτερη υποενότητα, αναλύονται προσωπικότητες που απαρτίζουν την Επτανησιακή Σχολή.

¹³ Ο.π.

¹⁴ Σαλή Τέση, *Μουσειολογία. Βασικές αρχές έκθεσης μουσειακών συλλογών*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2006, σ.

Στο 2^ο Κεφάλαιο αναφέρονται και αναλύεται το κοινωφελές έργο, αλλοδαπών προσωπικοτήτων που πρόσφεραν στην Κέρκυρα.

Στο 3^ο Κεφάλαιο προσεγγίζονται προσωπικότητες που έδρασαν και προσέφεραν κοινωνικό έργο στην Κέρκυρα, αλλά και στην Ελλάδα γενικότερα, κατά τον 20^ο αιώνα.

Τέλος, καταθέτω την άποψή μου σχετικά με τον τρόπο ανάδειξης αυτού του κρυμμένου θησαυρού, που μου αποκαλύφθηκε λόγω της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

Κεφάλαιο Πρώτο

Προσωπικότητες του 19^{ου} αιώνα

Ιωάννης Καποδίστριας (Κέρκυρα 1776- Ναύπλιο 1831)

Φοίτησε στο μοναστήρι της Αγίας Ιουστίνης, όπου έμαθε Λατινικά, Ιταλικά και Γαλλικά και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στη Βενετία. Σπούδασε Ιατρική, Νομική και Φιλοσοφία στο πανεπιστήμιο της Πάντοβα και μετά το πέρας των σπουδών του επέστρεψε αμέσως στην Κέρκυρα όπου άσκησε το ιατρικό επάγγελμα αφιλοκερδώς. Καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια με πολιτική παράδοση, γι' αυτό και αναμείχθηκε με την πολιτική ήδη από το 1803 οπότε και διορίστηκε γραμματέας της επικράτειας της Ιονίου Πολιτείας¹⁵ και στη συνέχεια γραμματέας και εισηγητής της επι-

¹⁵ Τσανταρίδης Γιάννης, *Η ιστορία της Κέρκυρας μέσα από τους δρόμους και τα κα-
ντούνια της*, εκδ. Ελληνοεκδοτική, Αθήνα 1992, σ. 108-110.

τροπής που θα συνέτασσε το σχέδιο του νέου συντάγματος. Αποτέλεσμα των προ-
σπαθειών του ήταν η ψήφιση ενός πιο δημοκρατικού συντάγματος το 1803¹⁶, που
χωρίς να είναι ιδιαίτερα φιλελεύθερο, ήταν όμως ένα σημαντικό βήμα προς δημοκρα-
τικότερες αρχές. Αγωνίστηκε να βρει μια βιώσιμη λύση ανάμεσα στο ξεπερασμένο
φεουδαρχικό σύστημα που ίσχυε και στο δημοκρατικό ρεύμα, που είχε ξεπηδήσει από
την γαλλική επανάσταση και τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου¹⁷.

Αμέσως μετά, με την παρακίνηση του γενικού γραμματέα του κράτους, του Καπο-
δίστρια, άρχισαν οι έντονες προσπάθειες για την οργάνωση των Επτανήσων. Ανάμε-
σα σε άλλους νόμους ψηφίστηκαν βασικοί νόμοι για τις εκλογές, τη διοίκηση των
νησιών, τα εμποροδικεία, τη ναυτιλία, τα προξενεία και τους πρεσβευτές, το στρατό,
την οικονομία, τις εκκλησίες¹⁸.

Η Ιόνιος γερουσία, εκτός από όλες τις άλλες μεγάλες ευθύνες, του ανάθεσε και το
πλέον δύσκολο πρόβλημα: την αναδιοργάνωση της εκπαίδευσης. Το Μάρτιο του
1803 καταθέτει στη γερουσία, το σχέδιο οργάνωσης της εκπαίδευσης, με το οποίο
συνιστούσε στη γερουσία να αξιοποιήσει το ταχύτερο δυνατό τα εκκλησιαστικά και
μοναστηριακά κτήματα και τα εθνικά κληροδοτήματα, προκειμένου να εξυερευθούν τα
απαραίτητα έσοδα, ώστε σε όλα τα νησιά να ιδρυθούν σχολεία για την εκπαίδευση
των νέων όλων των κοινωνικών τάξεων. Τα άρθρα που αφορούσαν στην ανάπτυξη
της παιδείας θεωρούνται ως πρωτοποριακά¹⁹. Ανελάμβανε ο ίδιος να συντάξει τον
κανονισμό των μαθημάτων και τη μέθοδο διδασκαλίας και προσφερόταν να διδάξει
προσωπικά. Η πρότασή του εγκρίθηκε, αλλά για λόγους οικονομικούς δεν μπόρεσε
τότε να εφαρμοστεί, αλλά θα βρει τρόπους να τη θέσει σε εφαρμογή και να ιδρύσει
την περίφημη σχολή της μονής Τενέδου στην Κέρκυρα, λίγο αργότερα²⁰. Στη μονή
υπήρχε πλουσιότατη βιβλιοθήκη από δωρεές²¹. Η λειτουργία αυτής της σχολής στά-
θηκε σταθμός στην εκπαιδευτική ιστορία για το λαό της Επτανήσου Πολιτείας. Η
φοίτηση στη σχολή ήταν υποχρεωτική για τους δημόσιους υπαλλήλους και τους κλη-

¹⁶ Διαδίκτυο www.sansimera.gr/biographies/195

¹⁷ Κούκου Ελένη, *Ιωάννης Καποδίστριας. Ο άνθρωπος – ο διπλωμάτης*, Αθήνα 2000, σ. 22-24.

¹⁸ Κούκου Ελένη, *Ιστορία των Επτανήσων από το 1797 μέχρι την Αγγλοκρατία. Πρώ-
τες διπλωματικές ενέργειες του Ιωάννου Καποδίστρια*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα
2001, σ. 142

¹⁹ Λουκάτος Σπυρίδων, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επτανήσος Πολιτεία*, διδακτο-
ρική διατριβή, Αθήνα 1959, σ. 61-73

²⁰ Κούκου Ελένη, *Ιωάννης Καποδίστριας...*, σ. 22-24.

²¹ Η βιβλιοθήκη εκείνη αποτέλεσε τον πυρήνα της μετέπειτα μεγάλης βιβλιοθήκης
της Ιονίου Ακαδημίας.

ρικούς. Επίσης, ανέθεσε στον κληρικό Γερμανό Καρούσο να μεταφράσει στην ομιλούμενη γλώσσα την «Ορθόδοξον Κατήχηση», που είχε ο ίδιος εγκρίνει προηγουμένως. Το Φεβρουάριο του 1807, 120 νέοι φοιτούσαν εντατικά και αποδοτικά, κάτω από την επίβλεψη άξιων καθηγητών²². Ως γενικός επιθεωρητής της παιδείας στα Επτάνησα, αγωνίστηκε να επιβάλει τη διδασκαλία και την επικράτηση της ελληνικής γλώσσας.

Ο Καποδίστριας παρέμεινε στην Κέρκυρα, μετά τον ερχομό των Γάλλων, οκτώ περίπου μήνες. Ξαναγύρισε στην άσκηση της ιατρικής, στις επιστημονικές, φιλολογικές και ιατρικές ανακοινώσεις του και στο ενδιαφέρον του για τα γράμματα και την παιδεία. Το 1807, και με τη δική του ενεργό συμμετοχή, ιδρύθηκε στην Κέρκυρα, από Επτανήσιους και Γάλλους λόγιους, η «Ιόνιος Ακαδημία», το πρόδρομο επιστημονικό ίδρυμα του νησιού, που αργότερα, επί αγγλοκρατίας, θα μετεξελισσόταν στο πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο, μετά από τους αγώνες του Καποδίστρια και του Guilford²³.

Διπλωματική σταδιοδρομία

Τον Ιανουάριο 1809 εισήλθε στη διπλωματική υπηρεσία της Ρωσίας, κατόπιν προσκλήσεως του Τσάρου. Το 1809 στην Αγία Πετρούπολη, διορίστηκε στο Υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσικής Αυτοκρατορίας ως κρατικός σύμβουλος. Ακολούθησαν διάφορες διπλωματικές αποστολές. Το 1813, διορίστηκε εκπρόσωπος της Ρωσίας στην Ελβετία, στην πρώτη του μεγάλη αποστολή. Έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ενότητα, ανεξαρτησία και την ουδετερότητα της Ελβετίας και συνεισέφερε τα μέγιστα στο ελβετικό σύνταγμα²⁴.

Το 1815, στο Παρίσι συγκεντρώθηκαν οι νικήτριες δυνάμεις για να συζητήσουν την τύχη της ηττημένης Γαλλίας και ο Καποδίστριας, ως αρχηγός της ρωσικής διπλωματικής αποστολής, ήταν το κεντρικό πρόσωπο. Η Ρωσία και η Αυστρία είχαν υποβάλει προτάσεις διαμελισμού της Γαλλίας και απαιτήσεις τεράστιων πολεμικών αποζημιώσεων. Ο μόνος που ύψωσε αντίθετη φωνή ήταν ο Έλληνας διπλωμάτης. Κατάφερε να εξασφαλίσει την ακεραιότητα της Γαλλίας και την επιβολή συνταγματικής διακυβέρνησης στα Επτάνησα. Με τη δική του παρέμβαση πέτυχε οι Ηνωμένες πολιτείες των Ιόνιων Νήσων να αποκτήσουν τα βασικά χαρακτηριστικά κράτους δηλαδή σύνταγμα, ένοπλες δυνάμεις, εκλεγμένη κυβέρνηση και σημαία. Η συνθήκη της 5ης Νοεμβρίου 1815 αποτελεί μια από τις σημαντικότερες επιτυχίες στην προσωπική

²² Κούκου Ελένη, *Ιωάννης Καποδίστριας...*, σ. 22-24.

²³ Κούκου Ελένη, *Ιστορία των Επτανήσων...*, σ. 174

²⁴ Διαδίκτυο www.sansimera.gr/biographies/195

διαδρομή του Καποδίστρια. Η υπηρεσία του στο διπλωματικό σώμα της Ρωσίας του άνοιξε όλους τους διεθνείς δρόμους και έφτασε στην κορυφή της πολιτικής κονίστρας της Ευρώπης. Πήρε μέρος σε όλα τα κρίσιμα και κοσμοϊστορικά συνέδρια, ανάμεσα στους τότε ισχυρούς της γης και οι απόψεις του για όλα τα διεθνή θέματα έγιναν σεβαστές.

Μετά τις μεγάλες του διπλωματικές επιτυχίες, ο Τσάρος τον έχρισε Υπουργό Εξωτερικών της Ρωσικής Αυτοκρατορίας από το 1816 έως το 1822. Ο Καποδίστριας, όμως, δεν ξέχασε τη γενέτειρά του και τα Επτάνησα, που είχαν περάσει κάτω από τον ασφυκτικό έλεγχο της Μεγάλης Βρετανίας. Ζήτησε από τον τσάρο την άδεια να ταξιδέψει στο Λονδίνο, προκειμένου να διαμαρτυρηθεί για την πολιτική των Άγγλων στα Επτάνησα και να απαιτήσει τη βελτίωση της κατάστασης. Όπως ο ίδιος γράφει, τα λόγια του προκάλεσαν ελάχιστη εντύπωση στους Άγγλους αρμόδιους υπουργούς. Το 1819 ο Καποδίστριας συνέταξε υπόμνημα «Περί της παρούσης καταστάσεως των Ιονίων νήσων», που το έστειλε στον Τσάρο και στο Λονδίνο. Ως μέτρο σωτήριο για τη βελτίωση της εκρηκτικής κατάστασης που επικρατούσε στα νησιά πρότεινε την άμεση απομάκρυνση του Maitland και την μεταβίβαση όλων των διοικητικών εξουσιών στα σώματα του Επτανησιακού Κράτους. Μη βλέποντας αποτέλεσμα, έδωσε οδηγίες στους Επτανήσιους να καταφύγουν στο αγγλικό κοινοβούλιο, όπου το θέμα το 1821, πάλι όμως χωρίς θετικό αποτέλεσμα²⁵.

Με την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει το αξίωμά του, καθώς είχε διαφωνήσει ανοιχτά με τον τσάρο Αλέξανδρο, ο οποίος καταδίκαιζε κάθε επαναστατική κίνηση στην Ευρώπη. Το 1822 εγκαταστάθηκε στη Γενεύη της Ελβετίας, όπου έχαιρε υπόληψης για την προσφορά του στη δημιουργία της Ελβετικής Ομοσπονδίας, λαμβάνοντας τον τίτλο του επίτιμου πολίτη. Παρέμεινε εκεί έως το 1827, βοηθώντας ποικιλοτρόπως το επαναστατημένο έθνος²⁶. Έδωσε πολιτικές μάχες με Ευρωπαίους δικτάτορες που ήταν φιλικά προσκείμενοι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Κυβερνήτης της Ελλάδας (1828–1832)

Το 1827 η Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας τον εξέλεξε Κυβερνήτη του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους. Έπειτα από επίπονες διαβουλεύσεις στις ευρωπαϊκές πρω-

²⁵ Κούκου Ελένη, *Ιστορία των Επτανήσων...*, σ. 176-179 & 216-220

²⁶ Λουκάτος Σπύρος, «Οι προσφορές του Καποδίστρια στην ανάπτυξη του Δυτικοευρωπαϊκού Φιλελληνισμού», ανάτυπο από το *Δελτίον της Αναγνωστικής Εταιρίας Κέρκυρας* αριθ. 13, Κέρκυρα 1977, σ. 205.

τεύουσες για την εξασφάλιση της απαραίτητης υποστήριξης για το ελληνικό κράτος (όπου όμως απέτυχε να κερδίσει την υποστήριξή τους, παρά τις διαβεβαιώσεις του πως θα τηρούσε πολιτική ίσων αποστάσεων από αυτές), έφτασε στο Ναύπλιο στις 7 Ιανουαρίου 1828, γενόμενος δεκτός με ενθουσιώδεις εκδηλώσεις από τον λαό. Στην αρχή πήγε στην Αίγινα, την προσωρινή έδρα της Κυβέρνησης και λίγο αργότερα αποφασίστηκε το Ναύπλιο να ξαναγίνει πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους. Η πρώτη επαφή του με την ηπειρωτική Ελλάδα υπήρξε αποκαρδιωτική, λόγω της κατάστασης που επικρατούσε στο πολιτικό σκηνικό. Η χώρα είχε καταστραφεί και η οικονομία της τελούσε υπό πτώχευση²⁷.

Προσπάθησε να εξομαλύνει ή και να εξαφανίσει τα αλληλοσυγκρουόμενα τοπικά και κοινωνικά συμφέροντα, που είχαν ήδη προκαλέσει αρκετούς εμφύλιους πολέμους, ώστε να δημιουργήσει ένα σύγχρονο κράτος. Ήθελε να μεταβιβάσει την ισχύ από το στρώμα των παραδοσιακών προυχόντων στον κρατικό μηχανισμό, προωθώντας ένα μοντέρνο μηχανισμό σύγχρονου κράτους. Πρώτος στόχος του ήταν να ενισχύσει την κυβερνητική εξουσία και να διασφαλίσει την αποδοχή της από τις αντίπαλες φατρίες. Για το σκοπό αυτό συγκέντρωσε στα χέρια του την εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία, ενώ τη διακυβέρνηση ανέλαβε ένα είδος υπουργικού συμβουλίου, διοικούμενο από τον ίδιο. Διόρισε σ' αυτό ισχυρούς εκπροσώπους των εξεγερμένων περιοχών, προσπαθώντας να κρατήσει ισορροπίες μεταξύ τους, με βραχυπρόθεσμη όμως επιτυχία²⁸. Προσπάθησε να οργανώσει σε σύγχρονες βάσεις το κράτος²⁹. Το 1829 ψηφίστηκαν πολλές μεταρρυθμίσεις που είχε επεξεργαστεί προηγουμένως ο Καποδίστριας.

Προχώρησε στη διοικητική διαίρεση της χώρας, διόρισε επιτρόπους και αναγνώρισε σημαντικό ρόλο και στις παραδοσιακές δημογεροντίες. Έφερε στην Ελλάδα πολλούς Επτανήσιους εξοικειωμένους με τις πρακτικές της σύγχρονης διοίκησης και τους ανέθεσε κρίσιμες αρμοδιότητες, με αποτέλεσμα όμως να προκαλέσει τη δυσανεμία των παραδοσιακών προυχόντων. Μία από τις πρώτες του κινήσεις ήταν η καταστολή της πειρατείας, που ανθούσε στο Αιγαίο, και στην ξηρά περιέστειλε την πολύ διαδεδομένη ληστεία³⁰. Προχώρησε στην αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων, μετατρέποντας τα άτακτα στρατεύματα σε τακτικό στρατό και υπάγοντας τον στόλο

²⁷ Διαδίκτυο www.sansimera.gr/biographies/195

²⁸ Μαρκέτος Σπ., «Η αποτυχία της απολυταρχίας», ΕΑΠ, Πάτρα 1999, σ. 141-144

²⁹ Σκοπετέα Έλλη, Το «πρότυπο βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προβλήματος (1830-1880), εκδ. Πολύτυπο, Αθήνα 1988, σ. 49.

³⁰ Μαρκέτος Σπ., ό.π., σ. 141-144

στην δικαιοδοσία της κυβέρνησης, ενώ μέχρι τότε τα πλοία ήταν ιδιοκτησία των εφοπλιστών. Στην προσπάθεια αυτή περιλαμβάνεται και η ίδρυση της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων. Ίδρυσε Εθνικό Νομισματοκοπείο και καθιέρωσε τον φοίνικα ως εθνικό νόμισμα. Προσπάθησε να ανοικοδομήσει το κατεστραμμένο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας ιδρύοντας πολλά αλληλοδιδασκτικά σχολεία, το Ορφανοτροφείο της Αίγινας, την εκκλησιαστική σχολή στον Πόρο. Μερίμνησε για τον επανασχεδιασμό και την ανοικοδόμηση πόλεων, όπως το Ναύπλιο, το Άργος, το Μεσολόγγι και η Πάτρα. Σημαντική ήταν και η συμβολή του στο εμπόριο με την παραχώρηση δανείων στους νησιώτες για την αγορά πλοίων και την κατασκευή ναυπηγείων στον Πόρο και το Ναύπλιο. Το 1829 ίδρυσε το πρώτο αρχαιολογικό μουσείο στην Αίγινα. Επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη γεωργία, βασική πηγή πλούτου της Ελλάδας. Ίδρυσε τη Γεωργική Σχολή της Τίρυνθας και ενθάρρυνε την καλλιέργεια της πατάτας. Προσπαθώντας να ενισχύσει την ελληνική οικονομία, ίδρυσε την «Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα», η οποία όμως απέτυχε. Δημιούργησε ελληνικό και γαλλικό τυπογραφείο στην Αίγινα. Το 1828 οργάνωσε και την πρώτη ταχυδρομική υπηρεσία. Γνωρίζοντας ότι η απονομή της δικαιοσύνης αποτελεί θεμέλιο για τη δημιουργία μιας ευνομούμενης πολιτείας, ενδιαφέρθηκε προσωπικά για τη δημιουργία δικαστηρίων και τη στελέχωσή τους με το κατάλληλο προσωπικό. Ίδρυσε Στατιστική Υπηρεσία, η οποία διενήργησε την πρώτη απογραφή³¹.

Όταν ξέσπασε ο Ρωσοτουρκικός Πόλεμος του 1828, ο Καποδίστριας συγκέντρωσε τις προσπάθειές του στην ανακατάληψη της Στερεάς και στέφθηκε με επιτυχία³².

Εκτός από τα εξαιρετικά οικονομικά, κοινωνικά και διπλωματικά προβλήματα, είχε να αντιμετωπίσει δύο σημαντικά εμπόδια: 1ο. την εχθρότητα Γαλλίας και Αγγλίας, τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των οποίων στην Ανατολική Μεσόγειο κινδύνευαν από την προοπτική δημιουργίας ενός νέου και δυναμικού ναυτικού και εμπορικού κράτους έξω από τον έλεγχό τους. 2ο, τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των μεγαλοκτηματιών και των πλοιοκτητών, οι οποίοι επεδίωκαν διατήρηση των προνομίων τους και την ενεργή συμμετοχή τους στην εξουσία.

Από επιστολές του το 1831 γίνεται φανερό πως ο Καποδίστριας είχε γνώση για τους σχεδιασμούς των συγκεκριμένων ξένων δυνάμεων εναντίον του. Υποστηρίζεται

³¹ Διαδίκτυο www.sansimera.gr/biographies/195

³² Μαρκέτος Σπ., ό.π., σ. 141-144

ότι καταλυτικό ρόλο στην δολοφονία του διαδραμάτισαν οι ξένες δυνάμεις³³⁻³⁴. Είναι δε χαρακτηριστικό, ότι παρά την παρέλευση τόσο μεγάλου χρονικού διαστήματος, ο φάκελος για τη δολοφονία του Καποδίστρια στα αρχεία του βρετανικού Υπουργείου Εξωτερικών παραμένει ακόμη απόρρητος³⁵.

Ως κυβερνήτης ο Καποδίστριας αρνήθηκε να δεχθεί μισθό, ενώ διέθεσε όλη του την περιουσία για τους σκοπούς του κράτους³⁶. Η σωρός του μεταφέρθηκε στην Κέρκυρα από τον αδελφό του Αυγουστίνο με ένα ρωσικό καράβι, και ενταφιάστηκε στο ιστορικό μοναστήρι της Πλατυτέρας με τον πιο δυνατό μυστικό τρόπο για το φόβο επεισοδίων εκ μέρους των Κερκυραίων³⁷.

Δημιουργός του ανδριάντα του είναι ο Λεωνίδας Δρόσης (Τρίπολη 1834- Νεάπολη Ιταλίας 1882). Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών και το 1857 με υποτροφία της ελληνικής κυβέρνησης συνέχισε τις σπουδές του στο Μόναχο. Συμμετείχε και βραβεύτηκε σε πολλές εκθέσεις και διαγωνισμούς και το 1868 διορίστηκε καθηγητής στη Σχολή Καλών Τεχνών. Είχε μαθητές τους σημαντικότερους γλύπτες της νεοελληνικής γλυπτικής, όπως τον Χαλεπά και τον Γιώργο Ξενάκη ο οποίος ολοκλήρωσε τα ημιτελή έργα μετά το θάνατο του δασκάλου του³⁸. Εντυπωσιακή είναι η τοποθεσία του αγάλματος του Καποδίστρια. Απόλυτα δεμένο με τον περιβάλλοντα χώρο, αναδεικνύεται ο όγκος του, τραβάει την προσοχή ακόμα και του αδιάφορου περαστικού.

³³ Χριστόπουλου Π., «Η δολοφονία του Καποδίστρια», ένθετο ‘Επτά ημέρες’, εφημ. *Καθημερινή*, 26/3/1995

³⁴ Μεταλληνός Γεώργιος π., Μεταλληνός Δημήτριος, *Εθναρχία*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις ‘Αράκυνθος’, Αθήνα 2015, σ. 151.

³⁵ Μαλούχος Γ., «Ι. Καποδίστριας: Ελβετία ευγνωμονούσα, Ελλάς δολοφονούσα», εφημ. *Το Βήμα*.

³⁶ Αφιέρωμα στον Καποδίστρια, *Επτά ημέρες*, εφημ. *Καθημερινή*.

³⁷ Τσανταρίδης, ό.π., σ. 108-110

³⁸ *Ανδριάντες και προτομές στους δρόμους και στις πλατείες της Κέρκυρας*, εκδ. Δ/σης Πρωτ. Εκπαίδευσης Κέρκυρας, 1996, σ. 9

Πέτρος Βράιλας-Αρμένης (Κέρκυρα 1812 - Λονδίνο 1884).

Πολιτικός και φιλόσοφος. Διδάχθηκε στην Κέρκυρα τα πρώτα του γράμματα και μετά στην Ιόνιο Ακαδημία. Συνέχισε τις σπουδές του στη Νομική Σχολή του Παρισιού, παρακολουθώντας παράλληλα φιλοσοφικές παραδόσεις στη Σορβόνη. Μετά από πολυετείς σπουδές, επέστρεψε στην Κέρκυρα το 1835 και εξάσκησε το επάγγελμα του νομικού. Αναμίχθηκε έντονα στους πολιτικούς αγώνες, ιδρύοντας το κόμμα των Συνταγματικών ή Μεταρρυθμιστών, αποβλέποντας στη σταδιακή μεταβολή του πολιτειακού καθεστώτος των Ιονίων Νήσων, με τελικό στόχο την ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα. Το 1852 γίνεται Πρόεδρος της Ιονίου Γερουσίας. Μετά την

Ένωση (1864) ήταν βουλευτής Κέρκυρας στην Ελληνική Βουλή. Για μικρό χρονικό διάστημα χρημάτισε Υπουργός Εξωτερικών και από το 1867 και μετά, ήταν πρεσβευτής της Ελλάδας σε μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες.

Παράλληλη προς την πολιτική είναι και η φιλοσοφική του ενασχόληση. Από το 1854 ήταν καθηγητής στην Ιόνια Ακαδημία και ως φιλόσοφος αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της πνευματοκρατικής σχολής. Κλασική ελληνική φιλοσοφία, χριστιανική παράδοση και νεώτερος φιλοσοφικός προβληματισμός είναι οι σημαντικότερες συνιστώσες του στοχασμού του³⁹.

Το 1836 ιδρύει με άλλους συμπολίτες του, την Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας, με την περίφημη βιβλιοθήκη της και την πολιτιστική της δραστηριότητα έως σήμερα⁴⁰, στην οποία διετέλεσε πρόεδρός της επανειλημμένως.

Ιδιαίτερα σημαντικοί ήταν οι αγώνες του για την καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας ως επίσημης γλώσσας. Μέσω της εφημερίδας *Πατρίς* της οποίας υπήρξε βασικός συντάκτης, εξέθεσε τις γλωσσικές του θέσεις. Θεωρούσε απαραίτητη κατ' αρχάς, μια μέση οδό ώστε να αμβλυνθεί το χάσμα μεταξύ της αρχαίας και της καθομιλούμενης και σταδιακά να διαμορφωθεί μια ποιοτική εκφραστική γλώσσα πανελλήνιας επικοινωνίας. Σε άρθρα του με τίτλο «Η εθνική γλώσσα» (1849), γλώσσα και εθνισμός συνδέονται άρρηκτα στη σκέψη του Βράιλα⁴¹.

Θεωρεί ότι στο δημοτικό τραγούδι διακρίνουμε τις αρετές της αρχαίας καλλονής, την απλότητα, την αφέλεια, την ευρυθμία, την διαύγεια, και τη χάρη και ότι κανένας άλλος λαός δεν έχει δημοτική ποίηση τόσο τέλεια. Η άποψή του για τη νέα εθνική ποίηση, είναι ότι υποχρεωτικά πρέπει να εισέλθει η σύγχρονη και η προηγούμενη ιστορία του Έθνους μέσα στην ποίηση, γιατί έτσι αλληλοσυμπληρώνονται. Θεωρεί ότι η προσπάθεια 'αναστάσις' της αρχαίας μετρικής είναι καταδικασμένη να αποτύχει, όπως έχει δείξει η ίδια η ζωή σ' όλα τα καλλιεργημένα κράτη της Ευρώπης.

³⁹ Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη Αθανασία, «Οι εθνικές, πολιτικές και κοινωνικές ιδέες του Πέτρου Βράιλα-Αρμένη», *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου 2004 με θέμα 'Η ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα. 1864-2004'*, 1^{ος} τόμ., *Ιστορία*, εκδ. Βουλή των Ελλήνων, Ακαδημία Αθηνών 2005, σ. 140-154

⁴⁰ Βασιλάκης Αντώνιος, *Η οντολογία του ωραίου στο έργο του Πέτρου Βράιλα-Αρμένη*, διδακτορική διατριβή στο ΕΚΤ, Αθήνα 2006, σ. 12.

⁴¹ Πυλαρινός Θεοδόσης, *Γλωσσικός πατριωτισμός. Οι αγώνες για την καθιέρωση της γλώσσας του ελληνικού λαού από το Βράιλα Αρμένη στην κερκυραϊκή εφημερίδα Πατρίς έως το Λορέντσο Μαβίλη στη Βουλή των Ελλήνων*, Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας 2013, σ. 55.

Στην κριτική παρουσίαση του βιβλίου του Τυπάλδου *‘Ποιήματα διάφορα’*, υποστηρίζει τη χρήση της δημοτικής γλώσσας και στην έντεχνη ποίηση. Θεωρεί ότι ο Σολωμός, με τον ιδιαίτερο τρόπο που χρησιμοποίησε τη γλώσσα, χωρίς να απομακρυνθεί από τους καθιερωμένους τύπους της ελληνικής ορθοέπειας, εκφράζει με τη μουσικότητα του στίχου του, αρμονικότερα τις ιδέες του⁴². Κατά την άποψή του η γλώσσα (και όχι μόνο) της ποίησης πρέπει να βρίσκεται ανάμεσα στη γλώσσα των λόγιων και τη δημοτική. Θεωρεί ότι η δημοτική γλώσσα ακόμη εξελίσσεται και η χρήση της από τους λόγιους ποιητές είναι απαραίτητη. Η προτομή του φιλοτεχνήθηκε από τον Κερκυραίο γλύπτη Ευάγγελο Κάλλο (1861-1931), που είχε σπουδάσει στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών. Έφτιαξε πολλές προτομές, αγάλματα, επιτάφια μνημεία και πολλά άλλα⁴³.

⁴² Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη Αθανασία, «Ο Π. Βράϊλας ως θεωρητικός και ως κριτικός της ποίησης», *Πρακτικά του Ε' Διεθνούς Πανιόνιου Συνεδρίου (Αργοστόλι – Αιγούρι 17-21 Μαΐου 1986)*, τόμος 4, Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών, Αργοστόλι 1991, τόμος 4, σ. 573.

⁴³ *Ανδριάντες και προτομές...*, ό.π., σ. 29

Ναπολέον Ζαμπέλης (1810-1896)

Νομομαθής, πολιτικός, δικαστής και γερουσιαστής. Σπούδασε στην Κέρκυρα, Γαλλία και Ιταλία και δραστηριοποιήθηκε πολιτικά για την επιτυχία δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων στα πλαίσια της Αγγλικής Προστασίας⁴⁴. Επηρέαζε για πολλά χρόνια τη ζωή της Κέρκυρας συμμετέχοντας στα κοινά και μάλιστα σε επίκαιρες και υπεύθυνες θέσεις, μεταξύ των οποίων και ως βουλευτής του Ιονίου Κράτους. Απ' αυτήν τη θέση εκπόνησε νομοσχέδιο για την κατοχύρωση των ατομικών ελευθεριών των πολιτών, απέναντι στις αυθαιρεσίες της (αγγλικής) εξουσίας. Το Κοινοβούλιο δεν άργησε να αντιληφθεί, ότι το καθεστώς που ίσχυε εξουδετέρωνε τη νομοθετική του εξουσία. Ήταν λοιπόν απαραίτητο να μεταρρυθμιστεί ριζικά το Σύνταγμα. Όταν συζητήθηκε το νομοσχέδιο για τις ατομικές ελευθερίες, ο Αρμοστής ανέστειλε τη λει-

⁴⁴ Πρωτοπαπά-Μπουμπουλίδη Γλυκερία, «Ζαμπέλης Ναπολέον», εγκυκλ. Πάπυρος Larousse-Britannica τ. 25, σ. 343

τουργία του για ένα εξάμηνο, αποκλείοντας έτσι κάθε δυνατότητα για οποιαδήποτε καθεστωτική αλλαγή⁴⁵. Διετέλεσε επίσης άρχων της Παιδείας.

Με το τεράστιο ποσό που άφησε με την διαθήκη του στην Κέρκυρα, θεωρείται ο μεγαλύτερος ευεργέτης της, επιδιώκοντας μέσω αυτής, να εκτελεστούν έργα ουσίας⁴⁶. Γνωρίζοντας τις πραγματικές ανάγκες του τόπου, διέθεσε την περιουσία του κατά κύριο λόγο, για την αποξήρανση ελών και λιμνών ώστε να σταματήσουν να υπάρχουν οι σοβαρές και επικίνδυνες μολυσματικές εστίες. Παράλληλα με τις λίμνες, επιθυμία του διαθέτη ήταν να γίνουν εκτεταμένες επεμβάσεις στην πάνω πλατεία, τελικά όμως έγινε μόνο η διαμόρφωσή της. Εκτός από αυτά, το κληροδότημα Ζαμπέλη χρηματοδοτούσε επί 40 ολόκληρα χρόνια διάφορα έργα στο δήμο Κερκυραίων, που η σημασία τους ήταν μεγάλη. Χωρίς να αναφέρονται στη διαθήκη του Ζαμπέλη, οι πόροι του κληροδοτήματος ενίσχυσαν και άλλα σημαντικά έργα. Έδωσε με την πράξη της δωρεάς του το μέγεθος της φιλοπατρίας που όφειλε να δείχνει ο κάθε πολίτης για τα μεγάλα προβλήματα του τόπου. Η προτομή του είναι έργο του Αθηναίου γλύπτη Γ. Δημητριάδη και έγινε το 1936.

Η προτομή τοποθετήθηκε από το Δήμο Κερκυραίων για να τον τιμήσει για το μεγάλο κληροδότημα που άφησε. Είναι έργο του Γεωργίου Δημητριάδη και παραδόθηκε τον Ιανουάριο του 1936. Ο Δημητριάδης Γεώργιος (Αθήνα 1880-1941), σπούδασε στην Αν. Σχ. Καλών Τεχνών και το εργαστήριό του, είχε τεράστια σε όγκο παραγωγικότητα⁴⁷.

⁴⁵ <http://www.corfu.gr/web/guest/tipographia>

⁴⁶ Τσανταρίδης, ό.π., σ. 79

⁴⁷ *Ανδριάντες και προτομές...*, ό.π., σ. 32

Στέφανος Παδοβάς (1807-1872)

Απόγονος πολύ παλιάς οικογένειας, που πριν ολοκληρώσει την πρώτη δεκαετία της ζωής του, έρχονται οι Άγγλοι το 1815 για να παράσχουν «προστασία», ουσιαστικά όμως κατοχή. Αφού τελείωσε τις σπουδές του στα νομικά στην Ιόνιο Ακαδημία, πήγε στην Πάδοβα και στο Παρίσι και στη συνέχεια ήλθε στην Κέρκυρα όπου άρχισε ν' ασκεί το επάγγελμα του δικηγόρου. Αργότερα μεταπήδησε στο δικαστικό κλάδο, όπου έφτασε μέχρι το βαθμό του εισαγγελέα.

Αποφάσισε ν' ασχοληθεί ενεργά με την πολιτική και να συμβάλει στη διαφοροποίηση του καθεστώτος της αγγλικής προστασίας που ίσχυε μέχρι τότε και εκλέγεται βουλευτής Κέρκυρας. Μετά από γόνιμη θητεία στα βουλευτικά έδρανα, με απόφαση των βουλευτών των Ηνωμένων Πολιτειών των Ιονίων Νησιών, ανακηρύσσεται παμψηφεί πρόεδρος της τελευταίας Βουλής των Επτανήσιων, η οποία προήλθε από τις εκλογές της 21ης Σεπτεμβρίου 1863. Είχε την τύχη να συνυπογράψει μαζί με τους άλλους Επτανήσιους βουλευτές το ψήφισμα, με το οποίο πραγματοποιούνταν η ενσωμάτωση της Επτανήσου με την Ελλάδα. Στη συνέχεια εκλέχτηκε βουλευτής Κέρκυρας στις εθνικές πλέον βουλευτικές εκλογές του 1865. Την 26η Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου, υποβάλλει την παραίτησή του προς τον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων, διαμαρτυρόμενος εντονότατα για το βασιλικό διάταγμα και το νόμο ΡΗ της 20ής Δεκεμβρίου 1865, με τον οποίο η Βουλή ψήφισε την παύση της λειτουργίας όλων των σχολείων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, μεταξύ των οποίων και της Ιονίου Ακαδημίας. Στην αναφορά που έστειλε έγραφε μεταξύ άλλων: «... δεν δύναμαι να διατελώ

μάρτυς απαθής και ανάλητος της σφαγιάσεως της Επτανήσου και ιδίως της ιδιαιτέρας μου πατρίδος, της Κέρκυρας...»⁴⁸.

Η ορειχάλκινη προτομή του στήθηκε το 1982 στην είσοδο της Ιονίου Βουλής και φιλοτεχνήθηκε από τον κερκυραίο γλύπτη Σπύρο Γογγάκη (1923-). Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών με καθηγητή τον Μ. Τόμπρο. Συμπλήρωσε τις σπουδές του στη Φλωρεντία και στη Ρώμη. Έχει φιλοτεχνήσει πολλά έργα σε διάφορα μέρη της Ελλάδας⁴⁹.

⁴⁸ Τσανταρίδης, ό.π., σ. 158-160

⁴⁹ Ανδριάντες και προτομές..., ό.π., σ. 30

Επτανησιακή σχολή

Σολωμός Διονύσιος (Ζάκυνθος 1798 – Κέρκυρα 1857)

Τα παιδικά του χρόνια τα πέρασε στη Ζάκυνθο έχοντας δασκάλους που του εμφύσησαν φιλελεύθερες ιδέες και αρχές. Το 1808 πήγε στο Λύκειο της Κρεμόνας και μετά στο πανεπιστήμιο της Παβίας, απ' όπου πήρε το πτυχίο της Νομικής το 1817⁵⁰. Παράλληλα με τις σπουδές στη νομική, άρχισε να γράφει στίχους στην ιταλική γλώσσα. Οι δημοκρατικές ιδέες και το φιλελεύθερο πνεύμα που επικρατούσαν τότε στην Ιταλία, άσκησαν μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Επέστρεψε στη Ζάκυνθο το 1818. Εκεί υπήρχε αξιόλογη πνευματική κίνηση ήδη από

⁵⁰ Καψάσκης Σωκράτης, *Στοιχεία βιογραφίας του Διονύσιου Σολωμού*, εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα 1998.

τον 18ο αιώνα και βρήκε έναν κύκλο από ανθρώπους με ενδιαφέρον για την λογοτεχνία, με τους οποίους γρήγορα ανέπτυξε φιλικές σχέσεις. Σ' αυτόν τον κύκλο διαμορφώθηκαν τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του επτανησιακού ρομαντισμού, που είναι ο σχηματισμός λογοτεχνικής ομάδας, η στροφή των λογίων και λογοτεχνών στη συλλογή, τη μελέτη και την αξιοποίηση των δημιουργιών της λαϊκής μούσας, η στροφή στη δημοτική γλώσσα.

Στο τέλος του 1828 εγκατέλειψε τη Ζάκυνθο και εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Κέρκυρα. Εκεί βρέθηκε και πάλι στο επίκεντρο κύκλου θαυμαστών και ποιητών, ενός πυρήνα από ανθρώπους με μεγάλη μόρφωση και προοδευτικές ιδέες. Μετά την εγκατάσταση του στην Κέρκυρα, ο Σολωμός εγκατέλειψε τη θρησκευτική θεματολογία και την ερωτική συναισθηματολογία. Αυτήν την περίοδο (1828-1844), το κύριο χαρακτηριστικό είναι η στροφή του ποιητή στη εθνική παράδοση. Η ωριμότητα και η εξαντλητική επεξεργασία του στίχου αντικαθιστούν την αυθόρμητη έμπνευση και η πρόοδος στη γλώσσα είναι εντυπωσιακή. Το 1833 ξεκινά η τελευταία περίοδος της δημιουργίας του με τον 'Κρητικό', το πρώτο από τα μεγάλα έργα του⁵¹.

Ο Σολωμός κατά την επιστροφή του από την Ιταλία το 1818, αντιμετώπισε δύο πραγματικότητες: πρώτα την έλλειψη έντεχνης ποιητικής παράδοσης και δεύτερο την άγνοια της λογοτεχνικής (κυρίως) γλώσσας. Παρά το ότι ήδη στα Επτάνησα υπήρχε ένα προοδευτικό ποιητικό κλίμα, ο ποιητής θεώρησε ότι ήταν ανεπαρκές, ώστε να λειτουργήσει προς μία νέα εθνική πορεία. Το σοβαρότερο όμως πρόβλημα ήταν η γλώσσα. Η δημοτική ήταν αδιαμόρφωτη και δεν είχε δυνατότητες να αναπτυχθεί με αυτήν έντεχνη ποίηση. Γι' αυτό το λόγο το ενδιαφέρον του στράφηκε πρώτα και κύρια προς αυτήν την κατεύθυνση. Συνειδητοποίησε πως έπρεπε να σπουδάσει ο ίδιος την υπάρχουσα γλώσσα και μετά να δημιουργήσει ένα νέο εκφραστικό ποιητικό μέσο, στηριζόμενος στον προφορικό λόγο και την υπάρχουσα λογοτεχνική παράδοση. Αρχίζει τη μελέτη της κρητικής λογοτεχνίας (Ερωτόκριτος, Ερωφίλη κ.ά) και των δημοτικών τραγουδιών όλου του ελλαδικού χώρου, πιστεύοντας ότι αποτελούν την ενδεδειγμένη 'πρώτη ύλη' της έντεχνης ποίησης⁵². Θεωρούσε ιδιαίτερα σημαντική τη μελέτη των δημοτικών τραγουδιών, εκτός όμως από τις συλλογές του Φωριέλ και του

⁵¹ Πρωτόπαπα-Μπουμπουλίδου Γλυκερία, «Διονύσιος Σολωμός», Πάπυρος Larousse-Britannica, τόμ. 54, σ. 342-345.

⁵² Χατζηγιακουμής Εμμανουήλ, *Νεοελληνικάί πηγαί του Σολωμού*, Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών, εν Αθήναις 1968, σ. 22-23

Τομμασέο, δεν υπήρχαν άλλα σχετικά βιβλία. Γι' αυτό και ξεκίνησε ο ίδιος τη δική του συλλογή πρωτογενούς υλικού.

Θεωρεί ως μια σημαντική βάση της νέας εθνικής δημιουργίας, τα δημοτικά τραγούδια. Η προφορική παράδοση η οποία κατά την εποχή του ποιητή ήταν σε πλήρη χρήση και ιδιαίτερα ζωντανή, μπορούσε να αποτελέσει ένα ασφαλές πρότυπο στο γλωσσικό πεδίο για τους σύγχρονους Έλληνες ποιητές. Το ζήτημα της σχέσης της έντεχνης με τη δημοτική ποίηση τέθηκε στα Επτάνησα πριν ακόμα από την Επανάσταση του 1821. Το ενδιαφέρον για το δημοτικό τραγούδι, την καταγραφή του και τη χρήση του ως εκφραστικό μέσο, εκδηλώθηκε μόνο στον επτανησιακό χώρο⁵³.

Ο Σολωμός είχε να παλέψει με τις πολλές γλωσσικές τάσεις και προτάσεις που υπήρχαν για τη γλώσσα και συγχρόνως κατά της γλωσσικής κατεύθυνσης του νεοϊδρυμένου κράτους. Στην Αθήνα, υποχρεώθηκαν βέβαια να αποδεχτούν τον Ύμνο εις την ελευθερία, για εθνικούς λόγους, όμως συνεχώς αποκαλούσαν τη δημοτική, ακατάλληλη για εθνική ποίηση και αδύναμη να εκφράσει υψηλά νοήματα, προωθώντας με κάθε τρόπο την καθαρεύουσα. Με τον τρόπο αυτό, υπονόμευαν και καταργούσαν όλο το έργο του Σολωμού⁵⁴.

Το πρώτο θεωρητικό κείμενο με επιχειρήματα για τη χρήση της δημοτικής γλώσσας, είναι ο 'Διάλογος'⁵⁵ του Σολωμού. Γραμμένο το 1822-1824 σε μορφή διαλόγου, ο ποιητής εξέφραζε τη θερμή υποστήριξη του στη λαϊκή γλώσσα. Στο έργο αυτό στρέφεται κατά των καθαρευουσιάνων που προσπαθούν να διδάξουν τον λαό αυτό που οι ίδιοι δεν γνωρίζουν (εννοώντας τη γλώσσα). Είναι αξιοσημείωτος ο χαρακτηρισμός του ποιητή που παρομοιάζει τους αρχαϊστές ως τόσο επικίνδυνους, όσο είναι και οι Τούρκοι. Αναπτύσσει την άποψή του, ότι ένας ποιητής πρέπει τη λαϊκή γλώσσα να την πλουτίσει, να την εξευγενίσει, να τη βαθύνει και να διευρύνει το νόημα της κάθε λέξης, έτσι που να μπορεί να εκφράζει τα πιο λεπτά αισθήματα της ψυχής⁵⁶.

Το νέο στοιχείο που εισάγει στις γλωσσικές αναζητήσεις της εποχής, είναι η βαρύτητα την οποία προσπαθεί να δώσει στη κάθε λέξη, αλλά και γενικότερα μια μέθοδο προσέγγισης του γραπτού λόγου περισσότερο υφολογικής παρά γραμματικής προσέγ-

⁵³ Γαραντούδης Ευριπίδης, *Οι επτανήσιοι και ο Σολωμός. Όψεις μιας σύνθετης σχέσης*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2001, σ. 156.

⁵⁴ Πυλαρινός Θεοδόσης, *Επτανησιακή σχολή*, εκδ. Σαββάλα, Αθήνα 2003, σ. 13.

⁵⁵ Σολωμός Διονύσιος, *Άπαντα*, τόμ. 2^{ος}, (σημειώσεις Λίνου Πολίτη), εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 2005, σ. 11-30.

⁵⁶ Πολίτης Λίνος, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 2001, σ. 145-147.

γισης του γραπτού λόγου. Προσπάθησε να αποβάλει τα τοπικά ιδιοματικά στοιχεία και να προσαρμόσει τη γλώσσα του σε μια πανελλήνια δημοτική. Για το Σολωμό, ο αγώνας για την επικράτηση της δημοτικής ήταν ισότιμος με τον αγώνα για την εθνική ελευθερία. Είχε συλλάβει την εθνική σημασία την οποία καλούνταν να διαδραματίσει η δημοτική γλώσσα στη διάδοση της γνώσης προς το λαό⁵⁷. Σε μία από τις επιστολές του γράφει ότι το μέλλον της Ελλάδας θα είναι μεγάλο, όταν τα γράμματα καλλιεργηθούν όχι για επίδειξη (όπως κάνουν οι καθαρευουσιάνοι), αλλά προς όφελος του λαού, που έχει ανάγκη από παιδεία και από μόρφωση. Είναι ένας από τους ελάχιστους που αντιλήφθηκε τη σημασία του γλωσσικού ζητήματος και ήταν αμετακίνητος στον αγώνα του.

Οι άπειρες αλλαγές που έχει κάνει στα ποιήματά του, δείχνουν τον αγώνα του και το ανικανοποίητο του χαρακτήρα του. Ο ποιητής άντλησε από την δημοτική ποίηση ευρέως χρησιμοποιούμενες λαϊκές λέξεις, εκφράσεις, αλλά και όσα εκφραστικά μέσα τα θεωρούσε κατάλληλα. Σε πολλές περιπτώσεις οι στίχοι του περιέχουν ποιητική ιδέα από κάποιο δημοτικό τραγούδι, η οποία όμως διατυπώνεται με νέο τρόπο και ενσωματώνονται πολύ φυσικά στο όλο έργο⁵⁸.

Ο Σολωμός θεωρεί τη δημοτική ποίηση ως την εγγυημένη βάση, πάνω στην οποία πρέπει να ανυψωθεί ο προσωπικός λόγος κάποιου ποιητή και στη συνέχεια να αξιοποιηθεί στο έπακρο τις δικές του προσωπικές πνευματικές δυνάμεις. Προτείνει σημαντικότερες μεταβολές στον τρόπο με τον οποίο τα δημοτικά τραγούδια πρέπει να αντιμετωπίζονται και να υιοθετούνται από την έντεχνη λογοτεχνία ως πρότυπα. Απέρριψε την μίμηση του δημοτικού τραγουδιού, γιατί έβλεπε αυτό που οι άλλοι επτανήσιοι ποιητές οι οποίοι ακολουθούσαν πιστά τη δημοτικιστική παράδοση, δεν μπορούσαν να αντιληφθούν: ότι η μίμηση του ύφους του δημοτικού τραγουδιού καταντούσε μια επιτηδευμένη μορφή εκφραστικής τεχνητότητας⁵⁹.

Τελικά, κατάφερε να δημιουργήσει εθνική ποίηση στηριζόμενος στην παράδοση. Δημιούργησε νέα γλώσσα, πλουτίζοντας την υπάρχουσα και απέδειξε ότι η δημοτική γλώσσα είχε πολλά περιθώρια βελτίωσης, ώστε να επεκταθεί και να 'χωρέσει' και τις Τέχνες και την Επιστήμη. Το δίδαγμα είναι πως, ένα έθνος 'κατεβάζει' τη Τέχνη στο λαό και σε καμία περίπτωση δεν την 'στεγανοποιεί' μακριά απ' αυτόν. Ο Σολωμός άφησε βαθιά τα αποτυπώματά του στο σώμα της ελληνικής ποίησης, γιατί ήταν ο

⁵⁷ Πυλαρινός Θ., ό.π., σ. 59.

⁵⁸ Χατζηγιακουμής Εμ., ό.π., σ. 78-79 & 169-170.

⁵⁹ Γαραντούδης Ευρ., ό.π., σ. 157-158.

πρώτος που δίδαξε τον προσωπικό ποιητικό λόγο. Υπέδειξε τη σημασία της συμφωνίας μορφής και περιεχομένου και ανέδειξε τη δημοτική γλώσσα ως το κατάλληλο μέσο για την έμμετρη δημιουργία⁶⁰.

Την προτομή του την φιλοτέχνησε ο γλύπτης Μιχάλης Τόμπρος (Αθήνα 1889-1974), ο οποίος σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών και συνέχισε τις σπουδές του στο Παρίσι. Διετέλεσε Καθηγητής του Μετσόβιου Πολυτεχνείου και έλαβε διεθνή βραβεία. Επίσης διετέλεσε Καθηγητής στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας⁶¹. Κατά την άποψή μου, η προτομή του Σολωμού είναι τοποθετημένη σε λάθος τοποθεσία, γιατί το μάτι μαγνητίζεται από το μοναδικό περιβάλλοντα χώρο και όχι από την προτομή.

⁶⁰ Πυλαρινός Θ., ό.π., σ. 62-63.

⁶¹ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 19

Ιάκωβος Πολυλάς (Κέρκυρα 1825-1896).

Ποιητής της Επτανησιακής Σχολής, διηγηματογράφος, λόγιος, δημοσιογράφος και μεταφραστής. Γόνος παλαιάς κερκυραϊκής οικογένειας ευγενών, μεγάλωσε σε εύφορο πνευματικό περιβάλλον. Αποφασιστική στάθηκε η γνωριμία του, από τη νεαρή του ηλικία, με τον Διονύσιο Σολωμό, ο οποίος του πρόσφερε γόνιμα ερεθίσματα. Κατά το διάστημα 1851-1854 βρέθηκε στη Νάπολη της Ιταλίας και αφιέρωσε αρκετό χρόνο στη μελέτη ξένων φιλολογιών και αρχαίων ελληνικών κειμένων. Επέστρεψε στην Κέρκυρα και διαδραμάτισε ενεργό ρόλο στις πολιτικές διεργασίες για την Ένωση της Επτανήσου, εκδίδοντας εφημερίδες και μετέχοντας σε πολιτικούς συλλόγους. Μετά την Ένωση αγωνίστηκε για την διοικητική αφομοίωση της Επτανήσου στο ελληνικό

βασίλειο. Εκλέχτηκε τέσσερις φορές (1869-1879) βουλευτής. Το 1892 αποσύρθηκε από την πολιτική, για να αφοσιωθεί στο φιλολογικό του έργο⁶².

Το ποιητικό έργο του Πολυλά είναι περιορισμένο και άμεσα επηρεασμένο από τη στενή του σχέση με τον Σολωμό. Αυτό οφείλεται στο ότι ο λόγιος αναλώθηκε σε δραστηριότητες περισσότερο ‘οργανωτικές’ της πνευματικής κίνησης των επτανησίων δημιουργών και όλη του η ενέργεια διοχετεύονταν στην αποκρυστάλλωση των σολωμικών αρχών και την πιστή τήρησή τους εκ μέρους των υπόλοιπων δημιουργών. Μοναδικά δείγματα του αφηγηματικού του έργου είναι τρία διηγήματα που έχουν έντονη την επτανησιακή σφραγίδα και κάνουν αισθητή την επτανησιακή παρουσία στην πεζογραφία, προωθώντας τη χρήση της δημοτικής γλώσσας⁶³.

Μετά τη συγγραφή του ‘Διαλόγου’ του Σολωμού, όλοι οι επτανήσιοι λόγιοι ασχολήθηκαν με τη γλώσσα, θεωρώντας την πια ως εθνική υπόθεση, εφόσον μόνο μέσω αυτής ήταν δυνατή η καλλιέργεια του λαού. Συνεπέστατος στο κάλεσμα αυτού του αγώνα ο Πολυλάς, με το βιβλίο του ‘Η φιλολογική μας γλώσσα’ στράφηκε κατά των λόγιων και των γλωσσικών προλήψεων που καλλιεργούσαν. Θεωρεί ότι η ‘ολιγαρχία του πνεύματος’ (δηλαδή οι περισσότεροι καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών) προσέφυγε στην εύκολη λύση της αποδοχής και προώθησης μιας τεχνητής γλώσσας (της καθαρεύουσας), καταδικάζοντας έτσι σε θάνατο τη νέα ελληνική γλώσσα⁶⁴. Η σοφία αποσύρθηκε πια στα σπουδαστήρια. Έτσι η Τέχνη σταμάτησε να διοχετεύεται μέσα στη κοινωνία και συγχρόνως να αντλεί απ’ αυτήν την απαραίτητη ‘πρώτη ύλη’. Αντίθετα, ο ξεχασμένος λαός γυρίζοντας στη φύση, έφτιαξε από τα συντρίμματά της αρχαίας γλώσσας, την νέα ελληνική⁶⁵.

Αναπτύσσει τα επιχειρήματά του με κύριο άξονα την αρχή ότι, η γλώσσα του λαού δεν είναι ανίκανη να αντικαταστήσει την καθαρεύουσα. Ο Σολωμός έδειξε σ’ όλο το έθνος πως η απλή γλώσσα μπορούσε να εκφράσει με θαυμαστή σφοδρότητα και λιτότητα τα πλέον παθητικά και απόκρυφα αισθήματα⁶⁶. Και αυτό έγινε δυνατό επειδή ο ποιητής απέσπασε από το στόμα του λαού το πνεύμα της ζωντανής φωνής του και το

⁶² Πρωτόπαπα-Μπουμπουλίδου Γλυκερία, «Ιάκωβος Πολυλάς», Πάπυρος τόμ. 50, σ. 121-122.

⁶³ Πυλαρινός Θ., ό.π., σ. 88-89.

⁶⁴ Πολυλάς Ιάκωβος, *Διονυσίου Σολωμού, Τα ευρισκόμενα*, Εν Κερκύρα, Τυπογραφείον Ερμής, 1859, σ. δ’.

⁶⁵ Πολυλάς Ιάκωβος, ό.π., σ. ια’.

⁶⁶ Πολυλάς Ιάκωβος, ό.π., σ. λ’.

επεξεργάστηκε με αίσθημα και φαντασία⁶⁷. Παραδέχεται ότι η δημοτική είναι ακόμη ακανόνιστη, αλλά η αιτία είναι ότι δεν της δόθηκε η ευκαιρία, λόγω ιστορικών συγκυριών, να διαπλαστεί. Αντίθετα όμως η καθαρεύουσα είναι μια νεκροζώντανη ύπαρξη. Οι θέσεις του τον ανέδειξαν ως αγωνιστή της καθιέρωσης της δημοτικής γλώσσας, αλλά μέσα σε ρεαλιστικά για την εποχή πλαίσια⁶⁸.

Το κριτικό του έργο εκτείνεται από τη σολωμική δημιουργία μέχρι τη δραματουργία του Σαίξπηρ. Ο Πολυλάς υπήρξε ο κατ' εξοχήν μαθητής και μελετητής του έργου του Σολωμού. Τα 'Προλεγόμενα' στον τόμο των σολωμικών Ευρισκόμενων το 1859, σφράγισαν αλλά και ξεκίνησαν τις σολωμικές σπουδές, καθώς θεωρούνται η αυθεντικότερη μελέτη για το έργο το εθνικού ποιητή. Αποτελούν το κορυφαίο σημείο της κριτικής προσφοράς του Πολυλά, γιατί είναι ένα κείμενο φιλολογικό - κριτικό υψηλών προδιαγραφών, πρόδρομο των φιλολογικών εισαγωγών, το οποίο ερμηνεύει το σολωμικό έργο και αναδεικνύει τα αυστηρά πρότυπα και τους κανόνες της προσωπικής ποίησης. Στην 'Εισαγωγική μελέτη εις τον Αμλέτον', προκαλεί πολύ θετική εντύπωση η διεισδυτικότητα του μεταφραστή και η ψυχολογική και φιλοσοφική ανάλυση του έργου. Αυτή η εισαγωγή, μαζί με τα 'Προλεγόμενα', κατατάσσουν τον Πολυλά στην κορυφαία θέση των κριτικών.

Επίσης ήταν εξάαιρετος μεταφραστής των ομηρικών επών και σαιξπηρικών έργων. Με τις μεταφράσεις του Όμηρου και του Σαίξπηρ, έδωσε θαυμάσια δείγματα για την εκφραστική δύναμη την οποία έχει η δημοτική, όταν την χειρίζεται κάποιος γνώστης της. Οι επτανήσιοι λόγιοι επηρεάστηκαν πολύ από το μεταφραστικό του πρόγραμμα, το οποίο ήταν και φιλόδοξο και συνεπές. Αυτό το πρόγραμμα το ακολούθησαν οι συνεχιστές του, Μαβίλης, Κογεβίνας, Καλοσγούρος, Θεοτόκης, Σπαταλάς, Σιγούρος κ.ά. Τονίζει πως η μετάφραση ενός κλασικού έργου, δεν γίνεται πια μηχανικά, αλλά καλλιτεχνικά. Ο σκοπός είναι να συντελέσουν οι μεταφράσεις αυτού του είδους, στον εξευγενισμό της γλώσσας. Ο μόνο τρόπος να αναπτυχθεί η φιλολογία μας, είναι να ανακαλυφθούν οι κρυφοί θησαυροί της δημοτικής μας γλώσσας, ώστε αυτή να εμπλουτιστεί και να γίνει όργανο φιλολογικό⁶⁹. Η άποψη του Πολυλά για μια 'δυναμική' μετάφραση, συνοψίζει την κυρίαρχη μεταφραστική αντίληψη των επτανησίων λόγιων, οι οποίοι θεωρούσαν την μετάφραση των έργων της αρχαίας ελληνικής

⁶⁷ Πολυλάς Ιάκ., ό.π., σ. λα'-λβ'.

⁶⁸ Πυλαρινός Θ., ό.π., σ. 89-90.

⁶⁹ Μπουμπουλίδης Φαίδων, *Αι υπό των Επτανησίων νεοελληνικά μεταφράσεις κλασικών συγγραφέων*, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών 1963-1964, σ. 508.

γραμματείας και των ευρωπαϊκών έργων, ως ανεξάρτητη μορφή λογοτεχνίας ισάξια με τις άλλες. Αποτέλεσμα των αντιλήψεων του αποτελεί το γεγονός ότι οι επτανήσιοι δημιούργησαν μεταφράσεις ποίησης ισάξιας ποιοτικά με την πρωτότυπη δημιουργία. Αυτή η μεταφραστική παραγωγή υψηλής ποιότητας, θα μπορούσε να θεωρηθεί το χαρακτηριστικότερο κοινό γνώρισμα της λεγόμενης ‘Κερκυραϊκής σχολής’⁷⁰.

Η προτομή τον βρίσκεται στην Πλατεία Δημαρχείου και πριν τοποθετηθεί εκεί βρισκόταν στην Πάνω Πλατεία όπου έγιναν τα αποκαλυπτήρια την 21η Μαΐον 1958. Τη δαπάνη της μαρμάρινης προτομής την έκανε ο Δήμος Κερκυραίων. Γλύπτης ήταν ο Αχιλλέας Απέργης⁷¹.

⁷⁰ Γαραντούδης Ε., ό.π., σ. 408-411.

⁷¹ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 25

Μαβίλης Λορέντζος (Ιθάκη 1860 - Δρίσκος Ηπείρου 1912).

Γεννήθηκε στην Ιθάκη το 1860, όπου υπηρετούσε ο δικαστικός πατέρας του Παύλος με καταγωγή από την Ισπανία. Η μητέρα του, που καταγόταν από την αρχοντική οικογένεια Δούσμανη, είχε περάσει μέρος της ζωής της κοντά στον αγροτικό πληθυσμό της Κέρκυρας και αγάπησε τη λαϊκή γλώσσα και τέχνη και την αγάπη αυτή μετέδωσε στον γιο της. Έμαθε την Ιταλική, Ισπανική, Αγγλική και Γερμανική. Το 1879 πήγε για σπουδές στη φιλολογία, γλωσσολογία και φιλοσοφία στη Γερμανία, έμεινε εκεί δεκατέσσερα χρόνια και μελέτησε τους αρχαίους κλασικούς, καθώς επίσης Σανσκριτικά. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του και το 1890 πήρε το διδακτορικό του δίπλωμα. Το 1893 επέστρεψε στην Κέρκυρα όπου εντάχθηκε στην Κερκυραϊκή Σχολή και συνδέθηκε ιδιαιτέρως με τον Κωνσταντίνο Θεοτόκη. Κατόπιν στρατεύτηκε και το 1896 έγινε μέλος της Εθνικής Εταιρείας. Το 1897 έφυγε για την Κρήτη προς ενίσχυση του εκεί επαναστατικού κινήματος και κατέληξε στην Ήπειρο επικεφαλής σώμα-

τος ανταρτών. Το 1910 εξελέγη βουλευτής του κόμματος των Φιλελευθέρων του Ελευθερίου Βενιζέλου. Το 1912 σε ηλικία πενήντα τριών ετών πήρε μέρος στην εκστρατεία της Ηπείρου ως εθελοντής στο σώμα των Γαριβαλδινών και σκοτώθηκε στη μάχη του Δρίσκου⁷².

Στο έργο του Μαβίλη έντονη παρουσιάζεται η σολωμική επίδραση, στη δημοτική γλώσσα του και στο κυρίαρχο πατριωτικό συναίσθημα. Το έργο του είναι κυρίως ποιητικό, με ιδιαίτερη επίδοση στην σονετογραφία, που καλλιεργεί από το 1876⁷³. Εκτός από μερικά ποιήματα που δημοσίευσε σε περιοδικά της εποχής, δεν εξέδωσε καμία ποιητική συλλογή όσο ζούσε. Από τα σπάνια παραδείγματα όπου έργο ποσοτικά τόσο μικρό, έχει τέτοιο ποιοτικό βάρος. Τα σονέτα του, άπογα δουλεμένα, κατέχουν κεντρική θέση στη νεοελληνική ποίηση: γλώσσα μεστή, στίχος επίμονα δουλεμένος, πλούσια ομοιοκαταληξία. Διοχετεύει στους στίχους του το ήθος και την ανθρώπινη ευγένεια που τον χαρακτήριζαν σ' όλη του τη ζωή⁷⁴. Οι κριτικοί του καιρού του αναγνώρισαν στο πρόσωπό του ένα τεχνίτη απαράμιλλο. Η αυστηρή επεξεργασία και η απέρριπτη μορφή των σονέτων του, οφείλονται κατά μεγάλο μέρος στον Παρνασσισμό.

Ο Μαβίλης επαίνεσε τη γλωσσική προσπάθεια του Πολυλά (η επιλογή μέσης οδού μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής), γιατί υπερέβη τη δημοτική γλώσσα, εξευγενίζοντας την και αναβιβάζοντας τη στη σφαίρα της τέχνης. Να σημειωθεί βέβαια πως τελικά η γλώσσα του ποιητή, προσεγγίζει περισσότερο τη δημοτική του Σολωμού παρά του Πολυλά. Αυτό οφείλεται στην πεποίθησή του ότι η γλώσσα της σολωμικής ποίησης συνιστούσε το ποιητικό του πρότυπο. Το αποτέλεσμα ήταν, τα όρια της ποιότητας μεταξύ πρωτότυπου και μετάφρασης να είναι δυσδιάκριτα⁷⁵.

Ασχολείται με το γλωσσικό ζήτημα, που το θεωρεί συνδεδεμένο με το εθνικό. Κάνει εντύπωση η δήλωση του ποιητή ότι «*θάμαι ίσια με τον τάφο πιστός στις δημοτικής την άφθαρτη Σημαία*»⁷⁶ (και πράγματι, ακριβώς αυτό συνέβη). Εκτός των άλλων ενεργειών του γι' αυτό το θέμα, είχε προτείνει στον Παλαμά τη σύσταση ενός κοινού

⁷² Πρωτόπαπα-Μπουμπουλίδου Γλυκερία, «Λορέντζος Μαβίλης», *εγκυκλ. Πάπυρος Larousse-Britannica*, τόμ. 39, σ. 345

⁷³ Ξεχωριστή θέση έχουν κάποια επιγραμματικά στιχουργήματα 'Η Κέρκυρα', 'στο Σολωμό', 'στον Καντ', 'στον Ψυχάρη'.

⁷⁴ Πολίτης Λίνος, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 2001, σ. 221-222.

⁷⁵ Γαραντούδης Ευριπίδης, *Οι Επτανήσιοι και ο Σολωμός...*, σ. 388-410.

⁷⁶ Μαβίλης Λορέντσος, *Τα έργα*, εκδ. Στέφανος Πάργας, Βιβλιοπωλείο και Εκδόσεις των Γραμμάτων, Αλεξάντρεια 1915, σ. 157.

μετώπου Επτανήσιων και Αθηναίων, με σκοπό την άρση των μεταξύ τους διαφορών, εφόσον και οι δύο πλευρές ήταν δημοτικιστές. Εφόσον η γλώσσα είναι κοινός σκοπός όλων τους, πρότεινε να ξεπεράσουν τις προσωπικές διαφορές τους και να αφιερωθούν στην κοινή σημαία που είναι η διαμόρφωση και η επικράτηση της δημοτικής ως φιλολογικής γλώσσας⁷⁷.

Ο ποιητής ήταν από τους πιο χαρακτηριστικούς εκπροσώπους της εποχής του, υπόδειγμα συνεπούς ιδεολόγου και αποτελεί την πιο αντιπροσωπευτική περίπτωση συνειδητού σολωμικού. Η ομιλία του στη Βουλή, είναι ουσιαστικά η διακήρυξη των θέσεων της σολωμικής σχολής και μια εξαγγελία αρχών: «[...] και να δηλώσω από του βήματος τούτου, προς ο ατενίζει ο Ελληνισμός ολόκληρος, και είμαι εντυχής ότι δύναμαι να το πράξω, ότι είμαι δημοτικιστής. [...] εν τω συνεδρίω τούτω [...] χαρακτηρίζεται ατιμωρητεί η γλώσσα την οποίαν ομιλεί ο Ελληνισμός ολόκληρος από άκρου εις άκρον, από Κερκύρας μέχρι του Καυκάσου, χαρακτηρίζεται ως χυδαία. Χυδαία γλώσσα δεν υπάρχει, υπάρχουνσι χυδαίοι άνθρωποι και υπάρχουνσι πολλοί χυδαίοι άνθρωποι ομιλούντες την καθαρεύουσιν [...]»⁷⁸.

Σημαντικό είναι και το έμμετρο μεταφραστικό έργο του Μαβίλη. Κάτοχος των κυριοτέρων ευρωπαϊκών γλωσσών μεταφράζει στη νεοελληνική δημοτική γλώσσα είτε ολόκληρα έργα⁷⁹. Το μεταφραστικό έργο του ξεπερνά σε έκταση το πρωτότυπό του. Ο Μαβίλης οφείλει τη φήμη του όχι στην έκταση, αλλά στην ποιότητα του έργου του, που το επεξεργάζεται με σχολαστικότητα, επιδιώκοντας την τελειότητα της μορφής σύμφωνα με το σολωμικό πρότυπο που είχε θέσει.

Δημιουργός της προτομής του είναι ο Πέτρος Ρούμπος (Σπάρτη 1873- Αθήνα 1941). Σπούδασε ζωγραφική και γλυπτική και ασχολήθηκε με την προσωπογραφία, την προσωποπλαστική και την αρχιτεκτονική⁸⁰.

⁷⁷ Γαραντούδης Ευρ., ό.π., σ. 308-309.

⁷⁸ Πυλαρινός Θ., *Επτανησιακή Σχολή*, ό.π., σ. 121-123.

⁷⁹ Μπουμπουλίδης Φαίδων, ό.π., σ. 525.

⁸⁰ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 23

Θεοτόκης Κωνσταντίνος (Κέρκυρα 1872-1923).

Έμαθε τα πρώτα του γράμματα στην Κέρκυρα. Το 1889 γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης για σπουδές φυσικομαθηματικών επιστημών. Επιστρέφει και εγκαθίσταται στον οικογενειακό πύργο των Καρουσάδων. Την εποχή αυτή ζει μία αρχικά ήρεμη ζωή, την οποία εκτός από τα βιβλία του και το συγγραφικό του έργο, τη θερμαίνει η φιλία του με τον Μαβίλη. Μαζί συμμετέχουν σε εθνικούς απελευθερωτικούς αγώνες (όπως η επανάσταση της Κρήτης το 1896 και της Θεσσαλίας το 1897), αλλά και σε τοπικές πρωτοβουλίες. Στη συνέχεια έφυγε για σπουδές έξι μηνών στην Αυστρία, όπου ήρθε σε επαφή με τις σοσιαλιστικές ιδέες και στράφηκε προς τις θεωρητικές επιστήμες. Το 1917 ο Θεοτόκης και η σύζυγός του καταστράφηκαν οικονομικά και η υγεία του κλονίστηκε. Εργάστηκε σποραδικά ως διευθυντής λογοκρισίας, ως υπάλληλος των εκδόσεων Ελευθερουδάκη, της Υπηρεσίας Ξένων και Εκθέσεων και της Εθνικής Βιβλιοθήκης, ενώ δεν έπαψε σ' όλη τη ζωή του να δημοσιεύει πεζο-

γραφικά, ποιητικά και μεταφραστικά έργα του σε πολλά λογοτεχνικά περιοδικά και εφημερίδες. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ήταν πολύ δύσκολα λόγω της άθλιας οικονομικής του κατάστασης και της αρρώστιας του. Συμμετείχε στην ίδρυση του Σοσιαλιστικού Ομίλου και του Αλληλοβοηθητικού Εργατικού Συνδέσμου Κερκύρας, ενώ παράλληλα υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής του κινήματος για την χειραφέτηση των γυναικών. Το 1905 οργάνωσε συνέδριο δημοτικιστών στην Κέρκυρα με αφορμή την εκεί επίσκεψη του Αλέξανδρου Πάλλη. Η φιλία του με τον Μαβίλη επηρέασε τις κατοπινές επιλογές του και μαζί του επιδίωξε να συμβάλει στην κοινωνική αφύπνιση του ελληνικού λαού.

Θεωρούσε ότι αυτό που συνόψιζε και ενοποιούσε την Κερκυραϊκή σχολή, ήταν ο δημοτικισμός⁸¹. Διέθετε όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτής της σχολής: μεγάλη μόρφωση, γλωσσομάθεια, αρχαιομάθεια και ταλέντο. Η προσφορά του στην πεζογραφία, παρά το ότι ήταν μεγάλη, άργησε να εκτιμηθεί λόγω των πολιτικών του θέσεων. Ακολουθώντας τις τάσεις της εποχής του, δημιούργησε έργο, στο οποίο χρησιμοποιώντας ως υπόβαθρο μία τονισμένη εντοπιότητα, οι στοχεύσεις του είναι εθνοκεντρικές⁸².

Όλο του το έργο είναι άμεσα επηρεασμένο από την παράδοση, όλες του οι ιστορίες διαδραματίζονται στην Κέρκυρα και ανήκουν στο είδος της ηθογραφίας, με σταθερό σημείο αναφοράς ο προβληματισμός για την κοινωνική πραγματικότητα. Η γλώσσα των διηγημάτων είναι δημοτική με αρκετά στοιχεία από το κερκυραϊκό ιδίωμα και το ύφος τους είναι απαλλαγμένο από περιττά καλολογικά στοιχεία. Σύντομα στράφηκε προς τον κοινωνικό ρεαλισμό και το νατουραλισμό⁸³. Το κέντρο βάρους του ενδιαφέροντός του μετατοπίζεται από την ύπαιθρο στη πόλη και το κοινωνικό σύνολο. Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον ο άνθρωπος πολλές φορές συνθλίβεται από τις νέες κοινωνικές συνθήκες. Σ' αυτό το 'κάδρο' ο Θεοτόκης αναπτύσσει τις έντονες κοινωνικές

⁸¹ Γαραντούδης Ευρ., ό.π., σ. 307.

⁸² Πυλαρινός Θ., ό.π., σ. 126-128

⁸³ Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999, σ. 126-127. Ο νατουραλισμός είναι ένα λογοτεχνικό κίνημα που εμφανίζεται στη Γαλλία τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Η κοινωνική κατάσταση της εποχής, όπως είχε διαμορφωθεί από τη βίαιη εκβιομηχάνιση και την ανεξέλεγκτη λειτουργία της οικονομίας της αγοράς πρόσφερε άφθονο υλικό στους νατουραλιστές, οι οποίοι πιστεύουν ότι η κοινωνία είναι απάνθρωπη, γι' αυτό και υπερτονίζουν τις πιο αρνητικές καταστάσεις της ζωής, παρουσιάζοντας την πραγματικότητα γυμνή, χωρίς καμία προσπάθεια συγκάλυψης των αποκρουστικών πλευρών της.

ανησυχίες του, συνειδητοποιεί τις κοινωνικές αλλαγές, τη νέα θέση της γυναίκας, αναλύει τις συνέπειες της μισθωτής εργασίας και το ρόλο του χρήματος⁸⁴.

Ο σκοπός του Θεοτόκη δεν είναι να ψυχαγωγήσει τους αναγνώστες αλλά να τους συγκινήσει βαθιά και να τους συγκλονίσει με την οξύτατη κριτική που κάνει στην κοινωνία της εποχής του. Ο δραματικός χαρακτήρας του διηγήματος γίνεται ακόμη εντονότερος λόγω της τελικής επικράτησης του κακού. Πίσω όμως από την καταθλιπτική απεικόνιση μιας διεφθαρμένης κοινωνίας από το Θεοτόκη, κρύβεται ένας βαθύτατος ανθρωπισμός, ο οποίος υποχρεώνει το συγγραφέα να αποβάλλει από τα έργα του κάθε προσπάθεια ωραιοποίησης και να θέτει συνεχώς στον εαυτό του το ερώτημα 'γιατί', σχετικά με την κοινωνική πραγματικότητα. Έτσι ο Θεοτόκης δεν δημιουργεί μια χρονικά και τοπικά προσδιορισμένη κοινωνία, αλλά σχήματα καθολικότερης εμβέλειας.

Το μεταφραστικό έργο του είναι μεγάλο σε έκταση και αξιόλογο σε ποιότητα. Ήταν ένας ακούραστος μεταφραστής που έδωσε έξοχες μεταφράσεις έργων τόσο από τις ευρωπαϊκές λογοτεχνίες, όσο και από τη λατινική και από την αρχαία ινδική. Οι μεταφράσεις του των ευρωπαϊκών έργων, διακρίνονται για την ακρίβειά τους, την πιστότητά τους, αλλά και από το ότι, όπως παλαιότερα ο Πολυλάς, χρησιμοποίησε πολλές ιδιωματικές λέξεις. Χαρακτηριστική περίπτωση η μετάφραση των 'Γεωργικών' του Βιργιλίου, που θεωρήθηκε ως άθλος⁸⁵ και κατά τον Παλαμά «*πρόκειται και μόνοι αυτοί τεράστιον κατόρθωμα του εμπνευσμένου μεταφραστού Θεοτόκη*».

Ο γλύπτης Αχιλλέας Απέργης φιλοτέχνησε και την συγκεκριμένη προτομή⁸⁶.

⁸⁴ Πυλαρινός Θ., ό.π., σ. 128-129

⁸⁵ Μπουμπουλίδης Φαίδων, ό.π., σ. 527-534.

⁸⁶ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 27

Κεφάλαιο Δεύτερο
Αλλοδαποί με προσφορά στην Κέρκυρα

Guilford Friderick (1766-1827)

Λόρδος Φρειδερίκος Νορθ κόμης του Γκίλφορντ. Αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης με το δίπλωμα της νομικής. Είχε ευρύτατη εγκυκλοπαιδική κατάρτιση, υπήρξε εραστής των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων και ειδικότερα του Όμηρου⁸⁷, ήταν γλωσσομαθής (μιλούσε γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά, ιταλικά και ελληνικά) και ιδιαίτερα μορφωμένος. Το 1791 περιόδευσε Γαλλία, Ιταλία, Ελλάδα και Μ. Ανατολή (Κέρκυρα, Λευκάδα, Ιθάκη, Μυκίνες, Αθήνα, Άγιο Όρος, Σμύρνη, Κύπρο, Αλεξάνδρεια, Ιεροσόλυμα, Κων/πολη). Στη Σμύρνη γνωρίστηκε με τον μητρ. Γρηγό-

⁸⁷ Τσανταρίδης, ό.π., σ. 51-53

ριο (μετέπειτα οικ. πατριάρχη) και στην Κέρκυρα ασπάστηκε κρυφά την ορθοδοξία. Στην ίδια περίοδο ανάγεται η αρχή της συλλογής ελληνικών βιβλίων⁸⁸.

Το 1814 έγινε πρόεδρος της Εταιρείας των Φιλομούσων που κηδεμόνευε ο Καποδίστριας. Το 1815, κατά τη συνομολόγηση της προσάρτησης των Ιόνιων Νησιών στην Αγγλία, προσπάθησε να εισαγάγει όρο που να προβλέπει την ίδρυση πανεπιστημίου. Το 1820 έλαβε το αξίωμα τού Αρχонта της Παιδείας της Επτανήσου. Εισήγαγε την αλληλοδιδασκτική μέθοδο και με προσωπικά του χρήματα συντηρούσε δασκάλους και ενίσχυε υπότροφους στην Ευρώπη⁸⁹.

Ανθρωπος κατ' εξοχήν αποφασιστικός και με μεγάλη οικονομική επιφάνεια, δεν δίστασε να αποδεχθεί την πρόσκληση, όταν ο Ιωάννης Καποδίστριας τον παρότρυνε προς την ιδέα της ίδρυσης Πανεπιστημίου στην Ιόνιο Πολιτεία⁹⁰. Χρειάστηκε πολύς αγώνας για να καμφθεί ο ανθέλληνας Άγγλος Αρμοστής Μαίτλαντ, ο οποίος ήταν δύσκολο να συναινέσει στην ιδέα της πνευματικής ανάπτυξης των «σκλάβων», όπως ο ίδιος έλεγε. Η επιμονή όμως του Γκίλφορντ με τη βοήθεια του φιλέλληνα Άγγλου υπουργού των Εξωτερικών Κάννινγκ, έκαμψαν τις αντιρρήσεις του Μαίτλαντ, και το πρώτο ελληνικό πανεπιστήμιο έγινε πραγματικότητα⁹¹.

Η ίδρυση της Ιονίου Ακαδημίας από τον κόμη Γκίλφορντ, σε συνδυασμό με την υποστήριξη και τις προηγηθείσες εκπαιδευτικές καινοτομίες του Ιωάννη Καποδίστρια, έδωσαν τεράστια ώθηση στην παιδεία. Φοιτούν στην Ακαδημία φιλομαθείς νέοι από όλα τα Επτάνησα, αλλά και εκτός αυτών. Αποδεσμεύτηκε δραστικά η εκπαίδευση από την ιταλική παιδεία και γλώσσα και πραγματοποιήθηκε στροφή προς ένα εκπαιδευτικό σύστημα σαφώς ελληνοπρεπές, και με τη γνωριμία και εντύφηση στην αρχαιότητα, και κυρίως καθιερώθηκε και η χρήση της ελληνικής γλώσσας⁹².

Η έναρξη των μαθημάτων έγινε το 1823. Ο Γκίλφορντ, ο οποίος έβλεπε πια ότι η ζωή του ήταν αναπόσπαστα δεμένη με την Ιόνιο Ακαδημία⁹³, προσπαθούσε με κάθε

⁸⁸ Πλουμίδης Γεώργιος, «Guilford Friderick», εγκυκλ. Πάπυρος, τόμος 18, σ. 47.

⁸⁹ Εγκυκλ. Πάπυρος, Τόμος 18, σ. 47

⁹⁰ Κούκου Ελένη, *Ιστορία των Επτανήσων από το 1797...*, σ. 210-211

⁹¹ Τσανταρίδης, ό.π., σ. 51-53

⁹² Πυλαρινός Θ., σ. 70-71

⁹³ Εγκυκλ. Πάπυρος Larousse-Britannica, τόμ. 18, σ. 47. Το 1824 (ως πρόεδρος της Ακαδημίας) φρόντισε να δωρηθούν βιβλία από το πανεπιστήμιο του Cambridge, ενώ ο ίδιος είχε ανοικτή την πλούσια βιβλιοθήκη του σε δασκάλους και σπουδαστές. Με τον θάνατό του όμως ο ανεψιός του κόμης Σέφηλντ, ιδιαίτερος κληρονόμος του, κατόρθωσε να πάρει τα χειρόγραφα και τα βιβλία του (περίπου 15.000 τόμους) στην Αγγλία. Σήμερα στο κρατικό αρχείο τού Κεντ σώζεται το ιδιωτικό του αρχείο.

τρόπο να κάνει τη λειτουργία της όσο καλύτερα μπορούσε πιο αποδοτική. Το 1827 επιχορηγούσε ο ίδιος 43 φοιτητές της Ιόνιας Ακαδημίας⁹⁴. Αναζητούσε πάντα να φέρει το κατάλληλο διδακτικό προσωπικό, ώστε να μη υπολείπεται το πανεπιστήμιο σε τίποτε των αναγνωρισμένων ευρωπαϊκών ιδρυμάτων. Παράλληλα, συνέλαβε στην ανάπτυξη του φιλελληνισμού, με απώτερο σκοπό την ενίσχυση του αγώνα των Ελλήνων αλλά και την πνευματική ανάπτυξη της Ελλάδος⁹⁵.

Η τελευταία περίοδος της ζωής του ήταν αφιερωμένη στην παιδεία της Επτανήσου, αν και είχε σκεφτεί να μεταφέρει την Ακαδημία στην Αθήνα, όταν η αγγλική διοίκηση δεν έδινε τα αναγκαία χρηματικά ποσά⁹⁶. Σ' ένα από τα ταξίδια του στην Αγγλία, προκειμένου να του δοθούν χρήματα για να πραγματοποιήσει σημαντικές τροποποιήσεις στη λειτουργία του ιδρύματος, έπεσε θύμα τυχαίου δυστυχήματος (1827) σε ηλικία 61 ετών, τότε ακριβώς που η παρουσία του ήταν αναγκαία όσο ποτέ άλλοτε⁹⁷. Ο Γκίλφορντ, ως μεγάλος φιλέλληνας, έβαλε πρώτος το σπόρο της πνευματικής ανάπτυξης της νεώτερης Ελλάδος, με τη δημιουργία του πρώτου ελληνικού Πανεπιστημίου.

Το 1883, είκοσι χρόνια μετά από την ένωση της Επτανήσου και το κλείσιμο της Ιονίου Ακαδημίας, οι Έλληνες, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη προσφορά του ιδρυτή της, έστησαν το άγαλμά του στο Δημοτικό Κήπο της Κέρκυρας (Μποσκέτο) και παρουσιάζει τον Γκίλφορντ να κάθεται σε μια πολυθρόνα με την ακαδημαϊκή στολή του⁹⁸. Η κατασκευή του γλυπτού τελείωσε το 1883, αλλά στη σημερινή του θέση στήθηκε το 1885. Είναι το μοναδικό γνωστό έργο του καλλιτέχνη Κοσμά Απέργη, ο οποίος γεννήθηκε στον Πύργο της Τήνου και πέθανε στην Αθήνα πάμπτωχος και παραμελημένος. Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας στην οποία αργότερα διέτελεσε και καθηγητής⁹⁹.

⁹⁴ Εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τόμ. 18, σ. 47

⁹⁵ Τσανταρίδης, σ. 51-53

⁹⁶ Εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τόμ. 18, σ. 47

⁹⁷ Τσανταρίδης, σ. 51-53

⁹⁸ Τσανταρίδης, σ. 51-53

⁹⁹ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 13

Σχούλεμπουργκ (Ιωάννης Ματαθίας, κόμης Σχούλεμβουργκ, Σαξονία 1651-1747)

Όταν τα σχέδια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έφτασαν στην Βενετία, άρχισε αμέσως η στρατολόγηση Ιταλών και Γερμανών. Τη διοίκηση των στρατιωτικών δυνάμεων στην Ανατολή κλήθηκε ν' αναλάβει ο Σάξονας στρατηγός Ματθίας φον Σούλεμπουργκ, που έφτασε στη Βενετία τις τελευταίες μέρες του Δεκέμβρη του 1715. Του απονεμήθηκε ο τίτλος του Στρατάρχη της Δημοκρατίας και στάλθηκε στην Κέρκυρα το Φλεβάρη του 1716. Η πόλη είχε τότε πληθυσμό 16.000 ανθρώπους¹⁰⁰. Στην Κέρκυρα ήλθε σε ηλικία 55 χρόνων, περίπου τρεις μήνες πριν από την έναρξη της πολιορκίας. Αμέσως, με τον πρώτο έλεγχο διαπίστωσε τις ελλείψεις σε έμψυχο υλικό και την κακή κατάσταση των οχυρωματικών έργων που υπήρχαν. Επιδόθηκε στην αποκατάσταση των ζημιών και φρόντισε να σταλούν στρατιωτικές δυνάμεις, οι οποί-

¹⁰⁰ Ζούμπος Γεώργιος, *Η οχύρωση της Κέρκυρας μέχρι το 18^ο αιώνα και η πολιορκία του 1716*, εκδ. Ενημέρωση, Κέρκυρα 1996, σ. 31-45

ες θα πλαισιώναν τις ήδη υπάρχουσες, που δεν ξεπερνούσαν τους 2.500 μάχιμους άνδρες¹⁰¹. Έτσι με την άφιξη των Τούρκων η Κέρκυρα αριθμούσε περί τους 10.000 στρατιώτες, ντόπιους και ξένους.

Την 24η Ιουνίου 1716, μεγάλος και ισχυρός Τουρκικός στόλος έκαμε την εμφάνισή του στο βόρειο στενό της Κέρκυρας και την 27η αρχίζουν να αποβιβάζονται στον Ύψο και τα Γουβιά, εφόδια και 30.000 Τούρκοι, οι οποίοι στρατοπεδεύουν στη γύρω περιοχή, με σκοπό την πολιορκία των φρουρίων. Την 23η Ιουλίου εξαπολύουν την μεγάλη επίθεση των κατά των προμαχόνων Αβράμη και Σωτήρος και μετά από σκληρές μάχες τους κυριεύουν. Από εκεί αρχίζουν σφοδρό κανονιοβολισμό κατά των τειχών της πόλης και των φρουρίων. Την 5η Αυγούστου 1716 ο Σερασκέρης έστειλε επιστολή στον Στρατάρχη Σχούλεμπουργκ και ζητούσε την παράδοση όλων των φρουρίων, έλαβε όμως την απάντηση ότι «τα φρούρια της Κερκύρας δεν πίπτουν με απειλές, αλλά με αίμα». Οι Τούρκοι είχαν κι άλλες επιτυχίες καταλαμβάνοντας τον εξωτερικό προμαχόνα του Νέου Φρουρίου, αλλά ο Σχούλεμπουργκ με το επιτελείο του ανάγκασε τον εχθρό να υποχωρήσει με μεγάλες απώλειες¹⁰².

Η πολιορκία συνεχίστηκε μέχρι 21 Αυγούστου. Αναγνωριστικά αποσπάσματα που στάλθηκαν στα χαρακώματα και τα υψώματα το πρωί του Σαββάτου 22 Αυγούστου (11 Αυγούστου με το παλιό ημερολόγιο), βρήκαν μόνο μερικούς Οθωμανούς που είχαν εγκαταλειφθεί από τους συντρόφους τους. Οι Οθωμανοί έμειναν στο νησί 48 μέρες και η πολιορκία κράτησε 22. Οι απώλειές τους έφτασαν τις 15.000 ψυχές, ενώ οι χριστιανοί που χάθηκαν έφτασαν τους 1.700. Οι υλικές ζημιές που υπέστη η πόλη από τους βομβαρδισμούς είναι ανυπολόγιστες. Πολυάριθμα κτίρια ισοπεδώθηκαν και τεράστιες ήταν οι απώλειες μεταξύ των αμάχων. Σημαντικό ρόλο στη λήξη της πολιορκίας έπαιξε η είδηση που έφτασε εκείνες τις μέρες ότι οι Οθωμανοί είχαν ηττηθεί στην Ουγγαρία στις 5 Αυγούστου χάνοντας οριστικά πια την ευκαιρία ν' απλωθούν στην Ευρώπη¹⁰³. Με το τέλος της πολιορκίας απομακρύνεται πλέον η οθωμανική απειλή από την περιοχή του Ιονίου και όλη την Ευρώπη.

Με το τέλος της πολιορκίας, ο Σχούλεμπουργκ εξασφάλισε την κτήση του Βουθρωτού και έφυγε για τη Βενετία. Στη Γερουσία τόνισε την αναγκαιότητα για ανακαίνιση των οχυρώσεων.

¹⁰¹ Τσανταρίδης, ό.π., σ. 199-201

¹⁰² Τησαρχόντου Ηλίας, *Τα φρούρια της Κέρκυρας*, Κέρκυρα 1979, σ. 53-58

¹⁰³ Ζούμπος Γεώργιος, ό.π., σ. 31-45

Η Βενετσιάνικη Γερουσία, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη του συμβολή στη διάσωση της Κέρκυρας, τον αντάμειψε, δίνοντάς του ισόβια σύνταξη. Η Γερουσία για δεύτερη φορά στη χιλιόχρονη ιστορία της παρέβη το νόμο που απαγόρευε να στηθεί ανδριάντας σε ζωντανό άνθρωπο και έδωσε παραγγελία στον γλύπτη Antonio Corradini να κατασκευάσει άγαλμα του στρατάρχη Ματαθία κόντε του Σχούλεμπουργκ σε υπερφυσικό μέγεθος από μάρμαρο Καράρας. Το άγαλμα, ρυθμού ροκοκό, στήθηκε το 1717 μέσα στο φρούριο, αργότερα τοποθετήθηκε ακριβώς έξω από το φρούριο και το 1961 στη σημερινή του θέση¹⁰⁴. Επιβλητικός, με ρωμαϊκή χλαμύδα, στραταρχική ράβδο στο χέρι και δάφνινο στεφάνι στο κεφάλι, ο μεγάλος Σάξονας στρατιωτικός ρίχνει το προστατευτικό του βλέμμα προς την πόλη των Κερκυραίων, οι οποίοι αναγνωρίζουν την μεγάλη του προσφορά για τη διάσωση της πατρίδας τους. Μετά το θάνατό του, το 1747, ο γλύπτης Ιωάννης Μαρία Μορλάιτερ δημιούργησε μια μαρμάρινη προτομή, η οποία τοποθετήθηκε στα προπύλαια του ναυπηγείου της Βενετίας¹⁰⁵.

Το γεγονός της πολιορκίας συνδυάστηκε με το θαύμα του Αγίου Σπυρίδωνος. Με απόφαση του ναυάρχου Andrea Pisani στις 30 Μαρτίου 1717, ορίστηκε η 11η Αυγούστου μέρα λιτανείας του Αγίου Σπυρίδωνα, για την μεσολάβηση του στη σωτηρία της Κέρκυρας.

Η επιτυχής έκβαση της πολιορκίας ενέπνευσε στον Antonio Vivaldi (1678-1741) το εκκλησιαστικό στρατιωτικό ορατόριο «Ιουδήθ θριαμβεύτρια». Πρόκειται για το μοναδικό από τα ορατόρια του Vivaldi στο οποίο αντικατοπτρίζονται αλληγορικά τα γεγονότα του αγώνα κατά των Οθωμανών. Θεωρείται ως το δραματικό αριστούργημα του Vivaldi¹⁰⁶. Για αυτήν την πολιορκία έχουν γράψει διάφοροι ιστορικοί, δικοί μας και ξένοι, υπάρχουν δε κάποιες ανέκδοτες εκθέσεις στα Αρχεία της Βενετίας και στη Μαρκιανή Βιβλιοθήκη¹⁰⁷. Η πολιορκία αυτή της Κέρκυρας, αποτελεί μια από τις ωραιότερες και συναρπαστικότερες σελίδες της Κερκυραϊκής Ιστορίας.

¹⁰⁴ Τησαρχόντου Ηλίας, ό.π., σ. 53-58

¹⁰⁵ Τσανταρίδης ό.π., σ. 199

¹⁰⁶ Ζούμπος Γεώργιος, ό.π., σ. 31-45

¹⁰⁷ Τησαρχόντου Ηλίας, ό.π., σ. 53-58

Adam Frederick (1784-1853)

Άγγλος στρατηγός και αρμοστής στα Εφτάνησα (1824-1832). Πολέμησε εναντίον των γαλλικών στρατευμάτων στην Αίγυπτο και στο Βατερλώ και έγινε το 1805 συνταγματάρχης, το 1813 αντιστράτηγος και το 1846 στρατηγός. Χρησιμοποιήθηκε ως εμπειρογνώμων της ανατολικής πολιτικής της Αγγλίας στη Μάλτα και στα Εφτάνησα το 1815. Στη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, ο Άνταμ ακολούθησε πιστά την αγγλική πολιτική, τήρησε καταρχήν ουδετερότητα στη συνέχεια, μετά τη μεταστροφή της πολιτικής του Κάνινγκ, συμπεριφέρθηκε σχεδόν ως φιλέλληνας. Το 1824 διαδέχθηκε στην αρμοστεία τον Μαίτλαντ και συνέχισε την πολιτική του Κάνινγκ απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση. Ήρθε σ' επαφή, μυστικά, με τον Αλ. Μαυροκορδάτο, με σκοπό την ενίσχυση της αγγλικής πολιτικής στην Ελλάδα. Από το 1825 βοήθησε τους Έλληνες που καταδίωκαν οι Τουρκοαιγύπτιοι, εξαγόρασε και απελευθέρωσε Έλληνες αιχμαλώτους, θέλησε να επέμβει παίρνοντας το μέρος των πολιορκούμενων του Με-

σολογγίου χωρίς όμως αποτέλεσμα. Το 1831 ζήτησε να μετατεθεί και διορίστηκε στις Ινδίες¹⁰⁸.

Ο Adam ερχόμενος στην Κέρκυρα ως αρμοστής, έρχεται αντιμέτωπος με το μεγάλο πρόβλημα της ύδρευσης. Τότε αποφάσισε να δώσει οριστική λύση στο θέμα μεταφέροντας στην πόλη άφθονο πόσιμο νερό από τις πηγές της περιοχής Μπενιτσών. Στις 18 Οκτώβρη του 1830 προτείνει στην γερουσία την κατασκευή υδραγωγείου στις Μπενίτσες με προϋπολογισμό έργου 19.386 λίρες. Η γερουσία έκανε παμψηφεί δεκτή την πρόταση του Adam και η υδροδότηση της πόλης από το νέο υδραγωγείο ξεκίνησε μόλις 10 μήνες αργότερα, στις 7 Αυγούστου του 1831. Το γεγονός εισαγωγής καθαρού νερού αποτέλεσε συμβάν τεράστιας σημασίας για τους Κερκυραίους. Η ευεργεσία αυτή του Adam μαζί με πολλά άλλα έργα που πραγματοποίησε, είχαν ως αποτέλεσμα να εκτιμηθεί ιδιαίτερα από τους Κερκυραίους.

Το επιβλητικό άγαλμα του Adam φιλοτέχνησε ο κερκυραίος γλύπτης και ζωγράφος Παύλος Προσαλέντης (1784-1837). Πορτραίτα που ζωγράφισε υπάρχουν στην Εθνική Πινακοθήκη. Το 1811 ίδρυσε την πρώτη ιδιωτική σχολή καλών τεχνών στην Κέρκυρα η οποία αργότερα με απόφαση του Άγγλου αρμοστή Maitland έγινε δημόσια¹⁰⁹.

¹⁰⁸ Πρωτόπαπα-Μπουμπουλίδου Γλυκερία, «Adam Frederick», εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τ. 9, σ. 336

¹⁰⁹ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 11

Lawrence Durrell (1912-1990)

Άγγλος μυθιστοριογράφος, ποιητής και συγγραφέας ταξιδιωτικών βιβλίων. Θεωρείται ως ένας από τους πιο πρωτότυπους πεζογράφους της Αγγλίας μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και από τους σημαντικότερους, γενικά, των μεταπολεμικών χρόνων. Φύση ανήσυχη και τυχοδιωκτική, πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του μακριά από την Αγγλία¹¹⁰.

Η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα το 1935 και παρέμεινε μέχρι το 1939. Καρπός της τετράχρονης εκείνης εμπειρίας του από το νησί, υπήρξε το πολύ επιτυχημένο βιβλίο του "Η σπηλιά του Πρόσπερου", που εκδόθηκε στο Λονδίνο το 1945, σημείωσε πολλές εκδόσεις και μεταφράστηκε στις κυριότερες ευρωπαϊκές γλώσσες. Το βιβλίο βασίζεται στο ημερολόγιο τον συγγραφέα και αποτελεί ένα "πορτρέτο" του νησιού και των κατοίκων του, συνδυάζοντας την ιστορία με τις προσωπικές εμπειρίες¹¹¹. Η μυθοποίηση των τόπων όπου ζούσε ήταν απαραίτητη στις λογοτεχνικές αναζητήσεις του. Την Κέρκυρα για παράδειγμα όπου έζησε κάποια χρόνια, την είδε ως σπηλιά του Πρόσπερου, μια μεσογειακή εκδοχή της σαιξπηρικής Τρικυμίας¹¹².

¹¹⁰ Βιστωνίτης Αναστάσης <http://www.tovima.gr/PrintArticle/?aid=3140U8>, 07/02/10

¹¹¹ Ντάρρελ Λώρενς, *Κέρκυρα. Η σπηλιά του Πρόσπερου*, μτφ. Π. Καραγιώργος, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, σημείωμα του μεταφραστή.

¹¹² Βιστωνίτης Αναστάσης ό.π.

Η αγάπη του Ντάρρελ για τα ελληνικά νησιά έχει αποδειχθεί και από δύο άλλα βιβλία που έχει γράψει για τη Ρόδο και την Κύπρο. Τον τελευταίο καιρό τον πολέμου υπηρέτησε στη Ρόδο ως διευθυντής του Βρετανικού Γραφείου Δημοσίων Σχέσεων. Εκεί έγραψε ένα έντονα ποιητικό βιβλίο, το "Σκέψεις για μια θαλασσινή Αφροδίτη" και το 1952, αποφάσισε να εγκατασταθεί στην Κύπρο μονιμότερα. Κατά τη διάρκεια των δραματικών γεγονότων του κυπριακού αγώνα βγήκε ένα από τα ωριμότερα βιβλία του, το "Πικρολέμονα", γραμμένο με αντικειμενικότητα, παρατηρητικότητα, ευαισθησία και ποιητική διάθεση¹¹³. Όλο το συγγραφικό έργο του είναι ουσιαστικά η αυτοβιογραφία του σε πολλές παραλλαγές¹¹⁴. Το έργο που επέβαλε τον Ντάρρελ ως μυθιστοριογράφο και μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες είναι το Αλεξανδρινό κουαρτέτο¹¹⁵. Τελευταίο δείγμα της αγάπης του Ντάρρελ για τα ελληνικά νησιά είναι μια καλλιτεχνική έκδοση σε μεγάλο σχήμα με αντιπροσωπευτικές φωτογραφίες και κατατοπιστικά κείμενα του συγγραφέα με τίτλο "Τα ελληνικά νησιά" (1978)¹¹⁶.

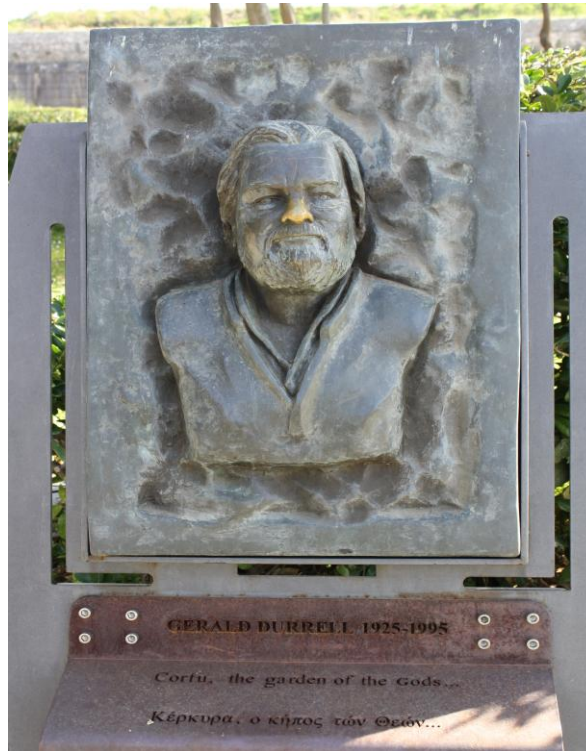
¹¹³ Ντάρρελ Λώρενς, ό.π.

¹¹⁴ Βιστωνίτης Αναστάσης, ό.π.

¹¹⁵ Δορμπαράκης Παναγιώτης, «Λώρενς Ντάρρελ», εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τ. 46, σ. 10-11

¹¹⁶ Ντάρρελ Λώρενς, ό.π.

Gerald Durrell (1925-1995)

Βρετανός φυσιοδίφης, συγγραφέας και βοτανολόγος, μικρότερος αδελφός του συγγραφέα Λώρενς Ντάρελ. Εργάστηκε κυρίως για την προστασία και διάσωση των ζώων και έγραψε πολλά βιβλία. Η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα το 1935 και παρέμεινε μέχρι το 1939. Από πολύ μικρή ηλικία ενδιαφέρθηκε και άρχισε να ασχολείται συστηματικά με την μελέτη των ζώων.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο οργάνωσε αποστολές περισυλλογής και διάσωσης ζώων στο Καμερούν, στη Βρετανική Γουιάνα, την Παραγουάη και την Αργεντινή. Από τη δεκαετία του 1950 ξεκίνησε να γράφει βιβλία με παρότρυνση του ήδη γνωστού συγγραφέα αδελφού του, με ιδιαίτερη επιτυχία, αφού πολλά από αυτά μεταφέρθηκαν στην τηλεόραση και στον κινηματογράφο. Έγραψε μεγάλο αριθμό βιβλίων μερικά από τα οποία είναι *Η οικογένειά μου και άλλα ζώα*, *Πουλιά*, *ζώα και συγγενείς* και *Ο κήπος των Θεών*, στα οποία περιέγραψε τις εντυπώσεις από την ζωή, τους ανθρώπους τα ζώα και το φυσικό περιβάλλον της Κέρκυρας των παιδικών του χρόνων¹¹⁷.

¹¹⁷ Δορμπαράκης Παναγιώτης, «Λώρενς Ντάρελ», εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τ. 46, σ. 10-11

Κεφάλαιο Τρίτο
Προσωπικότητες του 20^{ου} αιώνα

Ανδρέας Ανδρεάδης (Κέρκυρα 1876- Αθήνα 1935).

Σπούδασε αρχικά στην Κέρκυρα και στη συνέχεια στο Παρίσι, απ' όπου το 1895 πήρε το δίπλωμα της Νομικής. Οικονομολόγος καθηγητής Πανεπιστημίου. Ήταν μια προσωπικότητα διεθνούς ακτινοβολίας γύρω από την οικονομική επιστήμη και την έρευνα της ιστορίας των οικονομικών. Αναγορεύθηκε αντεπιστέλλον μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας, της Αγγλικής Βασιλικής Εταιρείας και της Ακαδημίας Πολιτικών Επιστημών της Ν. Υόρκης¹¹⁸. Υπήρξε Ακαδημαϊκός, από τα ιδρυτικά μέλη της Ακαδημίας Αθηνών, συμμετέχοντας αδιάκοπα στις εργασίες της. Διετέλεσε οικονομικός σύμβουλος πολλών ελληνικών κυβερνήσεων. Ήταν μια διεθνής προσωπικότητα και

¹¹⁸ Τσανταρίδης, ό.π., σ. 19-20

πολλά ξενόγλωσσα συγγράμματα τον καθιέρωσαν στην πρώτη γραμμή των συγγραφέων που ασχολήθηκαν με οικονομικά θέματα. Έγραψε εκατοντάδες συγγράμματα σε πολλές γλώσσες (μέχρι και την Ιαπωνική), με μελέτες δημοσιονομικής επιστήμης και μελέτες ιστορίας, πολιτικής, διεθνούς επικαιρότητας, φιλολογίας και νομικής ύλης. Το έργο και η προσωπικότητά του εκτιμήθηκαν από διακεκριμένους επιστήμονες όλου του κόσμου και οργανισμούς.

Ήταν προσωπικότητα πολύπλευρη, με εύρος και βάθος μόρφωσης. Διακρίθηκε και ως θεατρικός κριτικός και μελετητής της λογοτεχνίας. Σε εκτενή άρθρα ανέλυσε το έργο των Ροΐδη, Μαβίλη, Βικέλα, Πολυλά και Λαμαρτίνου. Ως θεατρικός κριτικός διακρίθηκε για την ευστοχία των παρατηρήσεων του, την πλατιά ενημέρωση στα προβλήματα του παγκόσμιου θεάτρου, τη βαθιά γνώση για τα είδη και τις μορφές της ιστορίας του θεάτρου. Το ύφος των κριτικών του είναι απλό και η γλώσσα ευφάνταστα διανθισμένη με ευγενές χιούμορ¹¹⁹.

Το γλυπτό φιλοτέχνησε ο Θεόδωρος Βασιλόπουλος (Αρκαδία 1935-). Σπούδασε στην ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών γλυπτική. Έργα του βρίσκονται σε δημόσιους χώρους και ιδιωτικές συλλογές¹²⁰.

¹¹⁹ Γεωργουσόπουλος Κώστας, «Ανδρεάδης Ανδρέας», εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τ. 9, σ. 89

¹²⁰ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 35

Μητροπολίτης Αθανάσιος (1803 – 1870)

Ο Αθανάσιος γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1803 και σπούδασε στην Ιόνιο Ακαδημία της οποίας αργότερα διετέλεσε καθηγητής¹²¹. Γλωσσομαθής και τέλειος γνώστης της ελληνικής γλώσσας, το 1838 διορίστηκε καθηγητής στην Ιόνιο Ακαδημία, διδάσκοντας Ιερή και Εκκλησιαστική Ιστορία και Ερμηνεία των Γραφών¹²². Από το 1834 που χειροτονήθηκε διάκονος, παρέδιδε μαθήματα σε ιδιωτικό φροντιστήριο το οποίο είχε ιδρύσει στο Παλαιό Φρούριο, προπαρασκευάζοντας τους υποψήφιους σπουδαστές της Ιονίου Ακαδημίας¹²³.

¹²¹ <http://www.imcorfu.gr/website/mitropolit/politis.htm>

¹²² Γιώργος Ζούμπος <http://bibliokerkyra.blogspot.it> 28/2/2017

¹²³ Πυλαρινός Θεοδόσης, «Φιλολογικές μαρτυρίες για το Μητροπολίτη Κέρκυρας Αθανάσιο Πολίτη», *Κερκυραϊκά χρονικά*, περίοδος Β', τόμος Δ', Κέρκυρα 2007, σ. 167-172.

Σημαντική ήταν η προσπάθεια που κατέβαλε για την βελτίωση του κλήρου. Επί των ημερών του ιδρύθηκε Ιεροσπουδαστήριο και κατόρθωσε τα θρησκευτικά μαθήματα στα δημόσια σχολεία να διδάσκονται με την επίβλεψή του¹²⁴. Εργάστηκε σθεναρά πολύ πριν γίνει μητροπολίτης, για τη βελτίωση και την αναβάθμιση του κερκυραϊκού κλήρου, και με συστηματικές προσπάθειές του επέτυχε τόσο τη βελτίωση και την ποιοτική αναβάθμιση των ιερέων. Αναγκάστηκε να συγκρουστεί με τον καθολικό Επίσκοπο που παράνομα και παράτυπα χρησιμοποιούσε τον τίτλο “Αρχιεπίσκοπος Κερκύρας”. Το ζήτημα διευθετήθηκε το 1853. Κατέβαλε τεράστιες προσπάθειες για την αποκατάσταση των διαφορών με τους Λατίνους και την απονομή των δικαίων στους Ορθοδόξους¹²⁵. Σε επιστολές (1847, 1849) του μητροπολίτη Αθανασίου, συνδυάζονται δύο έννοιες, θρησκεία και γλώσσα, αποδεικνύοντας ότι αποτέλεσαν τα ισχυρά όπλα κατά της επιβολής των Άγγλων προστατών. Μέσα στα κείμενα φαίνεται ο αγώνας για την επίσημη επιβολή της ομιλούμενης και επικρατούσας ελληνικής γλώσσας αντί της ιταλικής και η προσπάθεια για την κατοχύρωση των δικαίων της Ανατολικής Εκκλησίας έναντι των παπικών βλέψεων και επιβουλών¹²⁶. Η αξιοπρέπεια και η ταπεινότητα του συντέλεσαν ώστε να απολαμβάνει το σεβασμό και των ετεροδόξων¹²⁷ ακόμη κατοίκων της Κέρκυρας¹²⁸.

Εκεί όμως που ο Αθανάσιος όχι μόνο διέπρεψε αλλά αφιέρωσε όλη του τη ζωή, ήταν οι αγώνες του για την ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα. Ήδη από το 1850 είχε αρχίσει να αναζωπυρώνεται η ιδέα της Ενώσεως με την Ελλάδα. Ο Μητροπολίτης Αθανάσιος μαζί με άλλους επιφανείς άνδρες είχε γίνει μέλος μιας μυστικής οργάνωσης που είχε σκοπό την πραγματοποίηση της Ένωσης¹²⁹. Συνεργάστηκε στενά με τους Ριζοσπάστες βουλευτές και δημοσιογράφους καθώς και με φιλελεύθερες οργανώσεις και κομιτάτα του εξωτερικού. Από πριν το 1860 προέδρευε ιταλικού κοιμιτάτου που είχε συσταθεί με σκοπό την υποκίνηση επαναστατικών κινημάτων στην Ιταλία κατά των Βουρβόνων και των Αυστριακών και στη Σερβία, Μαυροβούνιο, Ήπειρο, Θεσσαλία κατά των Οθωμανών. Βρισκόταν σε πυκνή αλληλογραφία με Ιταλούς

¹²⁴ <http://www.imcorfu.gr/website/mitropolit/politis.htm>

¹²⁵ Γιώργος Ζούμπος <http://bibliokerkyra.blogspot.it> 28/2/2017

¹²⁶ Πυλαρινός Θεοδόσης, ό.π., σ. 167-172.

¹²⁷ Μεταξύ των συγχαρητηρίων που έλαβε ο νέος Μητροπολίτης ήταν και επιστολή των Κερκυραίων Ισραηλιτών της Κωνσταντινούπολης τους οποίους πρόσφατα είχε υπερασπίσει δημόσια και γραπτά από αντισιμιτικές επιδρομές. Γιώργος Ζούμπος <http://bibliokerkyra.blogspot.it> 28/2/2017

¹²⁸ Πυλαρινός Θεοδόσης, ό.π., σ. 167-172.

¹²⁹ <http://www.imcorfu.gr/website/mitropolit/politis.htm>

φιλελεύθερους. Κατά τα τελευταία χρόνια της Αγγλοκρατίας ασχολούταν κύρια με το Εθνικό ζήτημα τιθέμενος επικεφαλής ριζοσπαστικών εταιρειών, συνεργαζόμενος πάντα με τους Ενωτικούς βουλευτές και δημοσιογραφώντας ανώνυμα ή επώνυμα. Το Δεκέμβρη του 1862 ηγήθηκε μεγάλης διαδήλωσης προς το Αρμοστέιο προκειμένου να διαψεύσει τον άγγλο Αρμοστή που ισχυριζόταν ότι οι Κερκυραίοι δεν ήθελαν πλέον την Ένωση. Από τα μέσα του 1863, ήταν συνεχώς επικεφαλής διαδηλώσεων χιλιάδων λαού και είχε πάντα στο στήθος του το γαλανόλευκο εθνόσημο¹³⁰.

Τον Ιανουάριο του 1859 η Ιόνιος Βουλή για πρώτη φορά με ψήφισμά της διακήρυττε, ότι μόνη θέληση του Ιονίου λαού είναι η Ένωση της Επτανήσου με το Βασίλειο της Ελλάδος. Όλες εκείνες τις ημέρες ο Αθανάσιος νυχθημερόν συνεργαζόταν με τους ριζοσπάστες βουλευτές για να εμψυχώσει τον λαό και διέταξε τους ιερείς να τελέσουν δεήσεις και δοξολογίες υπέρ της Ένωσης. Το Σεπτέμβριο του 1863 εξέδωσε εγκύκλιο προς τον λαό της Κερκύρας στην οποία φανερώνεται η μεγάλη του επιθυμία για την Ένωση αλλά και ο ηγετικός του ρόλος. Την 21η Μαΐου 1864 έφθασε στο λιμάνι ο ελληνικός στόλος και ο Αθανάσιος με αρχιερατική στολή τον υποδέχθηκε. Με πομπή κατευθύνθηκε στο κέντρο της πολιτείας, όπου ευλόγησε την ελληνική σημαία την οποία παρέδωσε στον Θ. Ζαΐμη που εκπροσωπούσε το Ελληνικό Έθνος¹³¹.

Κύριο μέλημά του, συσχετιζόμενο άμεσα με την αυθυπαρξία και την ελευθερία της Εκκλησίας, υπήρξε η δυναμική υποστήριξη των εθνικών διεκδικήσεων, της Ένωσης δηλαδή της Επτανήσου με την Ελλάδα. Σ' αυτό το πλαίσιο αντιμετώπισε και το σοβαρό πρόβλημα που προέκυψε αμέσως μετά την Ένωση: το ζήτημα της ενώσεως και της Ιονίου Εκκλησίας με το βασίλειο της Ελλάδος. Η Ελληνική Κυβέρνηση ζήτησε την γνώμη για τούτο των Επτανησίων ιεραρχών, οι οποίοι άλλοι μεν απήντησαν αρνητικά, άλλοι δίστασαν και μόνος ο Αθανάσιος απάντησε θετικά. Για να λύσει το πρόβλημα η κυβέρνηση υπερπήδησε τη σειρά και ανέδειξε Έξαρχο τον Αθανάσιο. Το γεγονός αυτό δημιούργησε προβλήματα μεταξύ των Επτανησίων Ιεραρχών. Ο Αθανάσιος μ' αυτήν την ιδιότητα παρουσίασε στην Σύνοδο υπόμνημα με το οποίο παρουσίαζε τη θέληση πάντων των Επτανησίων Ιεραρχών για αφομοίωση της Ιονίου Εκκλησίας από την Ελληνική¹³². Μ' αυτές τις ενέργειες, η Ιονική Εκκλησία αφο-

¹³⁰ Γιώργος Ζούμπος <http://bibliokerkyra.blogspot.it> 28/2/2017

¹³¹ <http://www.imcorfu.gr/website/mitropolit/politis.htm>

¹³² <http://www.imcorfu.gr/website/mitropolit/politis.htm>

μοιώθηκε με την Ελληνική, παρά τις έντονες αντιδράσεις¹³³ να παραμείνει εξαρτημένη απευθείας από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως¹³⁴.

Ευθύς και εξαιρετικά θαρραλέος στα εκκλησιαστικά και εθνικά ζητήματα, αποτελεί μια από τις λαμπρότερες εκκλησιαστικές και πολιτικές μορφές της Κέρκυρας και της εν γένει Επτανησιακής Ιστορίας κατά τον κρίσιμο 19^ο αιώνα¹³⁵. Ο κερκυραϊκός λαός έδειχνε πάντα με κάθε μέσο την εκτίμηση και το σεβασμό τους. Πέθανε στις 29 Απρίλη 1870 και τάφηκε στον οικογενειακό του τάφο στην Αγία Τριάδα της Γαρίτσας.

Η προτομή του Αθανάσιου Πολίτη τοποθετήθηκε έξω από τα γραφεία της Μητρόπολης το 1992 με δαπάνη της Ιεράς Μητροπόλης. Δημιουργός είναι και πάλι ο γλύπτης Αχιλλέας Απέργης, που θεωρείται ως ένας από τους καλύτερους γλύπτες της σύγχρονης Ελλάδας. Το έργο του έχει αποσπάσει διεθνώς άριστες κριτικές¹³⁶.

¹³³ Μεταλληνός Γεώργιος Πρωτοπρεσβύτερος, «Η εκκλησιαστική αφομοίωση της Επτανήσου (1866) και η στάση του Μητροπολίτου Κέρκυρας Αθανασίου», *Κερκυραϊκά χρονικά*, περίοδος Β', τόμος Δ', Κέρκυρα 2007, σ. 155-161.

¹³⁴ Γιώργος Ζούμπος <http://bibliokerkyra.blogspot.it> 28/2/2017

¹³⁵ Πυλαρινός Θεοδόσης, ό.π., σ. 167-172.

¹³⁶ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 33

Πατριάρχης Αθηναγόρας (1886- Κωνσταντινούπολη 1972)

Γεννήθηκε στο Βασιλικό Πωγωνίου. Ήταν ο 20ός Οικουμενικός Πατριάρχης. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή Χάλκης το 1903-1910. Μετά ευδόκιμη υπηρεσία μιας δωδεκαετίας στην Ιερωσύνη, το 1922 χειροτονείται Μητροπολίτης Κέρκυρας και Παξών, το 1930 Αρχιεπίσκοπος Βορείου και Νοτίου Αμερικής και το 1948 Οικ. Πατριάρχης Κων/πόλεως. Στο θρόνο του Οικουμενικού Πατριάρχη ανέβηκε το 1949.

Οκτώ χρόνια (1922-1930) έμεινε στην Κέρκυρα ο Αθηναγόρας και κατά γενική ομολογία η παρουσία του λάμπρυνε το Μητροπολιτικό θρόνο του νησιού¹³⁷. Η κοινωνική και πολιτική του δράση κάλυψε όλες τις πτυχές της Κερκυραϊκής ζωής. Η θέση που πήρε κατά την κατάληψη της Κέρκυρας από τους Ιταλούς το 1923, η ματαίωση της παράδοσης του Βίδου στη Γιουγκοσλαβία λόγω του νεκροταφείου και η απαγόρευση αγοραπωλησιών σε ξένους στις παραμεθόριες περιοχές, όπως ήταν η Κέρ-

¹³⁷ Τσανταρίδης, ό.π., σ. 14-15

κυρα, ήταν δικές του επιτυχίες. Με την άφιξή του βρήκε πάνω από τρεις χιλιάδες πρόσφυγες της Μικρασιατικής Καταστροφής, που έφτασαν και εγκαταστάθηκαν στο νησί την περίοδο εκείνη. Η συμβολή και ρόλος του στην ανακούφιση και αποκατάστασή τους ήταν σημαντική¹³⁸.

Προκειμένου να δώσει την ευκαιρία και σε νέους της περιφέρειας να σπουδάσουν στην Μέση Εκπαίδευση, σε οικονομικά αδυνάτους, ή και από άλλα μέρη της Ελλάδος, ακόμη και από τη Βόρειο Ήπειρο, μερίμνησε για την ίδρυση Οικοτροφείου στην πόλη της Κέρκυρας, στην οποία εκτός από τροφή και στέγη, παρείχε στους σπουδαστές και φροντιστηριακή υποστήριξη. Εκ των πρώτων μελημάτων του ως Μητροπολίτης ήταν και η οργάνωση του Κλήρου, με την ίδρυση Ιερατικής σχολής. Επίσης μερίμνησε για τη δημιουργία του γυμνασίου θηλέων και του β' γυμνασίου αρρένων. Έμπρακτα, μεταξύ άλλων, εκδήλωσε το ενδιαφέρον του για την φιλανθρωπία, με την ενεργοποίηση μιας παλιάς ανενεργής Εταιρίας, ως Κεντρικό Φιλόπτωχο Ταμείο της Ιεράς Μητροπόλεως, με παραρτήματα τα ενοριακά Φιλόπτωχα ταμεία. Ακούραστος περιόδευε τις ενορίες της πόλεως και των χωρίων, ιεουργούσε και κήρυττε, εμψύχωνε και παρηγορούσε κάθε έναν που βρισκόταν σε ανάγκη.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, γνωρίζοντας τον χαρακτήρα, το ήθος και την ικανότητα του Μητροπολίτη Κερκύρας, θεώρησε πως ήταν ο πλέον κατάλληλος για να συμβιβάσει τους διηρημένους του ελληνισμού του εξωτερικού, να εξαλείψει την διαίρεση που επέφερε ο Εθνικός Διχασμός, να ενώσει τους ορθοδόξους και να αποκαταστήσει το γόητρο της ορθόδοξης Εκκλησίας της Αμερικής. Ως Πατριάρχης ο Αθηναγόρας οδήγησε την ορθόδοξη εκκλησία σε ανοδική πορεία δημιουργίας. Συγκάλεσε διασκέψεις με τους εκπροσώπους της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας και είχε συναντήσεις με τον Πάπα Παύλο τον Στ' με σκοπό τη δημιουργία μιας παγκριστιανικής εκκλησίας. Ήταν οραματιστής και είχε την τόλμη να προχωρήσει σε μεγάλα ανοίγματα ώστε να αναδειχθεί η οικουμενική διάσταση της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Ο Δήμος Κερκυραίων, τιμώντας την προσωπικότητα του Ιεράρχη, αφιέρωσε ένα κεντρικό σημείο της πόλης στο όνομά του ενώ βρισκόταν στη ζωή. Η προτομή του είναι έργο του Κερκυραίου γλύπτη Σπύρου Γογγάκη.

¹³⁸ <http://www.imcorfu.gr/website/textsbishop/athinagoras.htm>

Μητροπολίτης Μεθόδιος (Κέρκυρα 1881-1972)

Γεννήθηκε στο χωριό Νυμφές της Κέρκυρας στις 7-6-1881. Όταν τελείωσε τις γυμνασιακές του σπουδές, χειροτονήθηκε διάκος το 1908 στο Μοναστήρι της Παλαιοκαστρίτσας. Το 1915 γράφτηκε στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από την οποία απεφοίτησε το 1918 με άριστα, και αμέσως διορίστηκε καθηγητής σε διάφορα ελληνικά σχολεία (Αιδηψό, Χαλκίδα, Πειραιά, Αθήνα κλπ). Το 1942 χειροτονήθηκε Επίσκοπος στη Μητρόπολη Αθηνών και τον ίδιο χρόνο ενθρονίστηκε στην Κέρκυρα, Μητροπολίτης Κερκύρας και Παξών, σε μία εποχή δύσκολη για το νησί λόγω της Ιταλικής κατοχής της. Η άφιξη του αναπτέρωσε το εθνικό φρόνημα του λαού. Η πατριωτική του δράση έγινε γνωστή σε όλο το πανελλήνιο, η εθνική του ευαισθησία και η περιφρόνησή του προς κάθε τι το εχθρικό που θα έβλαπτε την πατρίδα και τη θρησκεία, τον έκαναν να επαναστατεί και μάλιστα δημοσία, αψηφώντας κινδύνους και συνέπειες, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της κατοχής του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Βοήθησε όλους αυτούς που κατά την περίοδο εκείνη είχαν διάφορες ανάγκες, ηθικές ή υλικές, και πολλοί από τους οποίους έχασαν τα σπίτια τους και τις πε-

ριουσίες τους. Ιδιαίτερα στάθηκε κοντά στους πληγέντες από τους βομβαρδισμούς των εχθρών.

Ο Μεθόδιος ως Μητροπολίτης ανέπτυξε πλούσια εκκλησιαστική, ποιμαντική και εθνική δραστηριότητα. Αναδείχθηκε σθεναρός μαχητής της Ορθοδόξου πίστεως, του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος και άλλων θεολογικών και εθνικών ζητημάτων. Δόκιμος και ακαταπόνητος κήρυκας του θείου λόγου, άριστος λειτουργός, ποίμανε με δεξιότητα την Μητρόπολη της Κέρκυρας. Επίσης έλαβε μέρος σε αποστολές της Εκκλησίας της Ελλάδος στο εξωτερικό¹³⁹. Ο Μεθόδιος εκτός των άλλων ήταν και πολυγλώσσος και η συγγραφική του παρακαταθήκη είναι μεγάλη και σπουδαία. Έγραψε περισσότερα από 20 βιβλία, θρησκευτικά, ιστορικά, λογοτεχνικά κ.ά. Για τις πολλές του υπηρεσίες τιμήθηκε με πολλά παράσημα, όπως ο μεγαλόσταυρος του Τάγματος του Φοίνικα.

Η αφιλοχρηματία του και ακτημοσύνη ήταν ένα χαρακτηριστικό που διέκρινε το βίο του Ιεράρχη σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Η εκτίμηση και σεβασμός του Κερκυραϊκού λαού προς το πρόσωπό του φάνηκε ιδιαίτερα κατά την κηδεία του, όπου η συμμετοχή του λαού ήταν πάνδημος και οι εκδηλώσεις ιδιαίτερα συγκινητικές. Τάφηκε στο Μοναστήρι της Πλατυτέρας.

Προτομή του Κερκυραίου Ιεράρχη τοποθέτησε η Ομοσπονδία Κερκυραϊκών Συλλόγων Αττικής, έξω από τον ναό του Αγίου Σπυρίδωνος. Την φιλοτέχνησε ο γλύπτης Ν. Ι. Γεωργίου και έγιναν τα αποκαλυπτήρια τις 19 Μαΐου 1996¹⁴⁰.

¹³⁹ <http://www.imcorfu.gr/website/mitropolit/methodios.htm>

¹⁴⁰ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 36

Σπύρος Πλασκοβίτης (Κέρκυρα 1917- Αθήνα 2000)

Δικαστικός, συγγραφέας και πολιτικός και το πραγματικό του επώνυμο ήταν Πλασκοβίτης. Τα μαθητικά και πρώτα γυμνασιακά του χρόνια ως το 1931, τα πέρασε στην Κέρκυρα και μετά η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Αφού τελείωσε το γυμνάσιο, σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι. Στη διάρκεια της Κατοχής, ανέπτυξε αντιστασιακή δράση. Αρχικά εργάστηκε στη δημόσια διοίκηση ως τμηματάρχης του υπουργείου Συγκοινωνιών, αλλά από το 1951 ήταν δικαστικός στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Το 1968, με τις εκκαθαρίσεις της δικτατορίας στο χώρο της Δικαιοσύνης, απομακρύνθηκε από τη θέση του, συνελήφθη, εξορίστηκε, φυλακίστηκε και βασανίστηκε. Θα επανέλθει μετά τη μεταπολίτευση, φθάνοντας μέχρι το βαθμό του συμβούλου της Επικρατείας, από όπου παραιτήθηκε το 1977, λόγω της αθώωσης των υπαιτίων στρατηγών για τα

γεγονότα του Πολυτεχνείου. Το 1977 εκλέχθηκε βουλευτής, ενώ το 1981 και το 1984 εκλέχθηκε ευρωβουλευτής¹⁴¹.

Εμφανίστηκε στα γράμματα το 1948, τιμήθηκε με βραβεία διηγήματος. Συνεργάστηκε με λογοτεχνικά περιοδικά και διετέλεσε πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Συγγραφέων την περίοδο 1994 - 1996. Κατέχει σημαντική θέση στην λογοτεχνία ως διηγηματογράφος και μυθιστοριογράφος¹⁴². Το έργο του κινείται στα πλαίσια του ποιητικού ρεαλισμού. Αναπλάθει τη δική του αντίληψη της πραγματικότητας, προβάλλοντας με έμμεσο αλλά σαφή τρόπο την αγωνία και τον προβληματισμό του για το μέλλον του κόσμου και τη θέση του σύγχρονου ανθρώπου στα πλαίσιά του¹⁴³. Με την πάροδο των χρόνων, στα έργα του αποτυπώνεται η βαθμιαία μετάβαση από τον συντηρητικότερο νεανικό ρομαντισμό του προς έναν περισσότερο κοινωνικο-προοδευτικό προσανατολισμό¹⁴⁴. Αρκετά έργα του Σπ. Πλασκοβίτη μεταφράστηκαν και εκδόθηκαν στις κυριότερες ευρωπαϊκές γλώσσες. Διηγήματά του μεταφράστηκαν στις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες και δημοσιεύτηκαν σε περιοδικά κι ανθολογίες του εξωτερικού¹⁴⁵.

¹⁴¹ Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών, <http://www.ekebi.gr/>

¹⁴² Εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica* τόμ. 49, σ. 277

¹⁴³ Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών

¹⁴⁴ Εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica* τόμ. 49, σ. 277

¹⁴⁵ Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών

Γεώργιος Θεοτόκης (Κέρκυρα 1844- Αθήνα 1916)

Απόγονος της μεγάλης οικογένειας των Θεοτόκηδων, η οποία έδωσε στην Ελλάδα δύο πρωθυπουργούς και τρεις υπουργούς και η παρουσία της στον κερκυραϊκό χώρο έχει συνδεθεί με τα πολιτικά γεγονότα της χώρας. Είχε μεγάλη πανεπιστημιακή και εγκυκλοπαιδική μόρφωση. Σπούδασε στην Κέρκυρα, στη Γενεύη, στο Παρίσι με υποτροφία του κερκυραϊκού κληροδοτήματος Μοτσενίγου, όπου πήρε τον τίτλο του δι-

δάκτορα. Όταν επέστρεψε στην Κέρκυρα, ασχολήθηκε με τη δικηγορία αλλά πολύ γρήγορα τον προσήλκυσε η πολιτική. Εκλέχθηκε δύο φορές (1880 και 1884) δήμαρχος Κερκύρας¹⁴⁶. Εκεί έχει άμεση και θετική παρουσία. Διαμόρφωσε και επιχωμάτωσε την παραλιακή περιοχή της Γαρίτσας, χάραξε και διάνοιξε νέους δρόμους, κατασκεύασε δίκτυο υπονόμων και επαρχιακούς δρόμους. Παράλληλα προώθησε την πολιτιστική και καλλιτεχνική κίνηση της πόλης¹⁴⁷.

Παραιτήθηκε για να πάρει μέρος στις βουλευτικές εκλογές του 1885 και εκλέχθηκε βουλευτής Κερκύρας με το ψηφοδέλτιο του Χ. Τρικούπη. Μετά την εκλογή του αναλαμβάνει το υπουργείο των Ναυτικών. Απέσπασε την εκτίμηση των συναδέλφων του για τη ρητορική του δεινότητα, για την εργατικότητα και τον ακέραιο χαρακτήρα του. Το μεγάλο του επίτευγμα ήταν ο εξοπλισμός στρατού και ναυτικού που επέτρεψε τις νίκες της Ελλάδος στους δύο Βαλκανικούς πολέμους. Παράλληλα ήταν και υπουργός Παιδείας. Αργότερα του ανατέθηκε το υπουργείο Εσωτερικών. Μετά το θάνατο του Τρικούπη (1896), στις εκλογές του 1899 σχημάτισε την πρώτη του κυβέρνηση¹⁴⁸. Η χρονική διάρκεια που ο Θεοτόκης χρημάτισε πρωθυπουργός ήταν δέκα χρόνια, μια περίοδος γεμάτη αντιξοότητες¹⁴⁹. Οι προσπάθειές του στράφηκαν στην ανασύνταξη τού στρατού, που βρισκόταν σε αποσύνθεση. Επίσης επιδίωξε να οργανώσει το κράτος και να το απαλλάξει από τη μαστίγα των ληστών. Το 1915 ανέλαβε δύο φορές το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας¹⁵⁰. Ως πολιτικός, δεν μπόρεσε να ακολουθήσει τα νέα ρεύματα της εποχής του. Όμως, οι αγνές προθέσεις και η μεγάλη του εργατικότητα τον κατατάσσουν μεταξύ των ανθρώπων στους οποίους η χώρα οφείλει πολλά. Η πολιτική σταδιοδρομία του Θεοτόκη τελείωσε με το θάνατό του το 1916 στην Αθήνα.

Ο δημιουργός του ανδριάντα είναι ο Γεώργιος Δημητριάδης ο Αθηναίος (1878-1941). Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών και έστησε στα επτάνησα έξι έργα του¹⁵¹

¹⁴⁶ Εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica* τ. 27, σ. 409

¹⁴⁷ Τσανταρίδης, σ. 84-86

¹⁴⁸ Εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica* τ. 27, σ. 409

¹⁴⁹ Τσανταρίδης, σ. 84-86

¹⁵⁰ Εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica* τ. 27, σ. 409

¹⁵¹ *Ανδριάντες και προτομές...*, σ. 12

Κώστας Γεωργιάκης (1948-1970)

Η πράξη αυτού του νέου ανθρώπου, δίνει την έκταση της μεγάλης του ευαισθησίας αλλά και την αντίθεσή του προς τον ολοκληρωτισμό, τον οποίο είχαν εγκαθιδρύσει οι πρωταγωνιστές της κυβέρνησης των συνταγματαρχών της 21ης Απριλίου 1967. Θέλησε ν' αποδείξει ότι ο καθένας μπορεί να σταθεί ενάντιος στις αρχές της καταπίεσης προσφέροντας την ίδια του τη ζωή σ' ένα αγώνα για τη δημοκρατία και την ελευθερία¹⁵².

Έτσι, στις 19 Σεπτεμβρίου 1970, τα ξημερώματα, στην πλατεία Ματεότι της Γένοβας, όπου ζούσε τον τελευταίο καιρό σπουδάζοντας Γεωλογία, μπροστά από το δικαστικό μέγαρο, περιλούστηκε με βενζίνη και αυτοπυρπολήθηκε, φωνάζοντας *Το έκανα για χάρη της Ελλάδας, ζήτω η δημοκρατία, όλοι οι Ιταλοί ας αναφωνήσουν : Ζήτω η ελεύθερη Ελλάδα*. Στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο όπου και πέθανε μετά

¹⁵² Τσανταρίδης, σ. 46-47

από λίγες ώρες. Η κηδεία του έγινε στη Γένοβα στις 23 Σεπτεμβρίου. Το περιστατικό αποσιωπήθηκε από τη δικτατορία, προκάλεσε όμως έντονη αίσθηση στη διεθνή κοινότητα. Η κηδεία του έγινε στη Γένοβα με τη συμμετοχή των αρχών της περιοχής και πλήθους κόσμου, ενώ ο ενταφιασμός του την 19/1/71 στην Κέρκυρα μετά από τέσσερις μήνες, για την αποφυγή επεισοδίων.

Η αυτοθυσία του φοιτητή Κώστα Γεωργάκη είναι μοναδικό και ξεχωριστό γεγονός στην αντίσταση κατά της Χούντας, προάγγελος της εξέγερσης του Πολυτεχνείου¹⁵³. Είναι ο μοναδικός που αυτοκτόνησε σε ένδειξη διαμαρτυρίας για το καθεστώς και θεωρείται ο πρόδρομος των μετέπειτα φοιτητικών αντιδράσεων και της εξέγερσης του Πολυτεχνείου. Ο θάνατός του ήταν για την υπόλοιπη Ευρώπη η πρώτη απτή απόδειξη κοινωνικής αντίστασης στο δικτατορικό καθεστώς. Όπως είναι φυσικό, στην Ελλάδα το περιστατικό επισήμως αποσιωπήθηκε, αλλά η είδηση όμως διαδόθηκε από στόμα σε στόμα.

¹⁵³ <https://www.sansimera.gr/biographies>

Γεώργιος Ράλλης (Αθήνα 1918-2006)

Ο Γεώργιος Ράλλης καταγόταν από οικογένειες με πλούσια παράδοση στην πολιτική ζωή της Ελλάδας, τόσο από την πλευρά του πατέρα του όσο και από την πλευρά της μητέρας του. Προπάππους του ήταν ο Γεώργιος Α. Ράλλης, νομικός και πολιτικός και παππούς του ήταν ο Δημήτριος Ράλλης, ο οποίος διετέλεσε πρωθυπουργός της Ελλάδας στα προπολεμικά χρόνια. Η μητέρα του, ήταν κόρη του κερκυραίου πολιτικού και πρωθυπουργού της Ελλάδας Γεωργίου Θεοτόκη και αδελφή του επίσης πρωθυπουργού της χώρας Ιωάννη Θεοτόκη¹⁵⁴.

¹⁵⁴ www.sansimera

Σπούδασε Νομικά και Πολιτικές Επιστήμες¹⁵⁵. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στρατεύθηκε στον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο. Μετά την ανακωχή, γράφτηκε στο Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών και ασχολήθηκε με τη δικηγορία έως τον Οκτώβριο του 1944 όταν στρατεύθηκε πάλι¹⁵⁶.

Πολιτεύθηκε για πρώτη φορά και εκλέχθηκε βουλευτής Αθηνών το 1950. Επανεκλέχθηκε σε όλες τις κατοπινές εκλογές, εκτός από τις εκλογές του 1958 στις οποίες δεν έλαβε μέρος. Ορκίστηκε για πρώτη φορά το 1954 ως υπουργός και από το 1955 μετέχει σε όλες σχεδόν τις κυβερνήσεις σε διάφορα υπουργεία. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας τον συνέλαβαν τρεις φορές, φυλακίστηκε και εκτοπίστηκε. Όταν επέστρεψε, συνέχισε με κάθε μέσο την αντίσταση κατά της δικτατορίας¹⁵⁷.

Με την πτώση της δικτατορίας, συμμετέχει και πάλι στις κυβερνήσεις. Το 1976 ανέλαβε το Υπουργείο Παιδείας, για να εισηγηθεί την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με την υποχρεωτική εννιάχρονη εκπαίδευση (από εξαετή) και την καθιέρωση της δημοτικής, καταργώντας την καθαρεύουσα, σε όλες της βαθμίδες της εκπαίδευσης και της Διοίκησης¹⁵⁸. Κατά το διάστημα της θητείας του ως υπουργού Εξωτερικών, συνέχισε τις διαπραγματεύσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες το 1979 κατέληξαν στην εισδοχή της Ελλάδας σ' αυτήν.

Ανέλαβε πρωθυπουργός της Ελλάδας το 1980 έως τέλη του 1981. Η πρωθυπουργία του χαρακτηρίστηκε από την δική του προσωπική μετριοπάθεια, αλλά και την εισαγωγή ενός ευρωπαϊκού πλουραλιστικού δημοκρατικού ύφους. Εκφραστής του ήπιου πολιτικού κλίματος, δεν έπαψε να εκφράζει την αντίθεσή του σε κάθε μορφή φανατισμού που δυναμιτίζει τις ομαλές πολιτικές σχέσεις και υπονομεύει την Δημοκρατία. Διακήρυσσε την ανάγκη ενός ευρύτερου συναινετικού κλίματος, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα μεγάλα προβλήματα του τόπου. Υπήρξε ευρωπαϊστής και δημοκράτης, και αυτό του το αναγνώρισαν ακόμα και πολιτικοί του αντίπαλοι. Έχει γράψει και αρκετά πολιτικά βιβλία¹⁵⁹.

¹⁵⁵ www.in.gr

¹⁵⁶ www.sansimera

¹⁵⁷ www.in.gr

¹⁵⁸ Γκίκας Γεώργιος, εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica* τόμ. 51, σ. 250-251

¹⁵⁹ Όπ.

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Η πόλη της Κέρκυρας είναι μια καστροπολιτεία, μια πόλη δημιουργημένη μέσα σε τείχη. Αυτό στάθηκε καθοριστικό στη διαμόρφωση της οικιστικής της φυσιογνωμίας, που είναι τόσο ιδιαίτερη και μοναδική στην Ελλάδα. Η πλατεία της δομήθηκε έτσι, για την εξυπηρέτηση των αμυντικών αναγκών της πόλης και συγκεκριμένα του παλαιού φρούριου.

Τα γλυπτά σε μια πόλη είναι αναγκαία λειτουργικά τμήματα που ολοκληρώνουν την έννοιά της αλλά και την αίσθηση της ύπαρξής της. Είναι σημαντικά στοιχεία συνειδησιακής αναφοράς, αποκαλύπτουν το βάθος, την ένταση και την ποιότητα της συλλογικής μνήμης. Όλη η πολυεπίπεδη και πολυδιάστατη ιστορική και πολιτιστική ζωή της Κέρκυρας, αποτυπώνεται στα αγάλματα και τις προτομές του ιστορικού της κέντρου. Όμως, όλα τα αγάλματα και οι ανδριάντες που κοσμούν την πόλη, δεν φαίνεται να τοποθετήθηκαν τόσο ως έργα τέχνης, αλλά μάλλον ως υπενθύμιση προσώπων και γεγονότων. Με εξαίρεση τα αγάλματα του Σχούλεμπουργκ, Adam και Καποδίστρια, τα οποία είναι πραγματικά δεμένα το ύφος και το περιεχόμενο με την τοποθεσία τους, είναι έντονη η αίσθηση της τυχαίας τοποθέτησης των προτομών. Η πλειοψηφία των προτομών, «χάνεται».

Πρόταση: έχοντας αποκτήσει πλέον μια ελάχιστη 'πείρα' λόγω της ενασχόλησής μου με το αντικείμενο κατά τη διάρκεια της μελέτης της παρούσας εργασίας, διαπίστωσα πως οι σκορπισμένες σε διάφορες μεριές της πόλης προτομές, σε καμία περίπτωση δεν αντιμετωπίζονται από τον θεατή (κρίνοντας από τον εαυτό μου αλλά και από τους συναδέλφους μου), ως κάποιο ενιαίο θέμα, αλλά ως κάποιες, άσχετες μεταξύ τους, προσωπικότητες Κερκυραίων. Αυτό που λείπει είναι ένας χώρος που να λειτουργεί μόνιμα ως θεματικό πάρκο (κάτι σαν το Μποσκέτο). Να διαμορφωθεί με όλες τις προτομές των ανθρώπων της τέχνης συγκεντρωμένες και να αναδειχτεί η συνεισφορά στα ελληνικά γράμματα της Επτανησιακής Σχολής, που οφείλω να ομολογήσω πως πριν ασχοληθώ με την εργασία αυτή, αγνοούσα ακόμη και το όνομά της. Θεωρώ πως το σύνολο των γλυπτών σε μία πόλη πρέπει να παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη και όχι αποσπασματική εικόνα που θα διαμορφώνεται από την ιστορία, τη μνήμη, τη παράδοση, την αρχιτεκτονική, την αισθητική.

Επίσης, τα ήδη υπάρχοντα γλυπτά είναι άδικο να καταστρέφονται στο πέρασμα των χρόνων από έλλειψη συντήρησης, συγχρόνως, πρέπει να πείθουν για την αναγκαιότητα τους¹⁶⁰.

Τέλος πιστεύω, πως η πολιτεία πρέπει να ενισχύσει με κάθε τρόπο την εκπαίδευση μαθητών και φοιτητών σε θέματα τοπικής, με πανελλήνια όμως ακτινοβολία, ιστορίας και πνευματικής ζωής.

¹⁶⁰ Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ

Βιβλιογραφία

- Beaton Roderick, *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1996.
- *Ανδριάντες και προτομές στους δρόμους και στις πλατείες της Κέρκυρας*, εκδ. Δ/σης Πρωτ. Εκπαίδευσης Κέρκυρας, Κέρκυρα 1996.
- Αρχείο Ελλήνων Λογοτεχνών, <http://www.ekebi.gr/>
- Αφιέρωμα στον Καποδίστρια, *Επτά ημέρες*, εφημ. *Καθημερινή*.
- Βασιλάκης Αντώνιος, *Η οντολογία του ωραίου στο έργο του Πέτρου Βράιλα-Αρμένη*, διδακτορική διατριβή στο ΕΚΤ, Αθήνα 2006.
- Βελουδής Γιώργος, 'Ο επτανησιακός, ο αθηναϊκός και ο ευρωπαϊκός Ρομαντισμός', πηγή: Διαδίκτυο.
- Βιστωνίτης Αναστάσης <http://www.tovima.gr/PrintArticle/?aid-3140U8>
- Γαραντούδης Ευριπίδης, «Η επτανησιακή ποίηση του 19^{ου} αιώνα. Γενικά χαρακτηριστικά», εκδ. ΕΑΠ, Πάτρα 2000.
- Γαραντούδης Ευριπίδης, *Οι Επτανήσιοι και ο Σολωμός. Όψεις μιας σύνθετης σχέσης (1820-1950)*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2001.
- Γεωργουσόπουλος Κώστας, «Ανδρεάδης Ανδρέας», εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τόμ. 9, σ. 89
- Γκίκας Γεώργιος, «Ράλλης Γεώργιος», εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τόμ. 51, σ. 250-251
- Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη Αθανασία, «Ο Π. Βράϊλας ως θεωρητικός και ως κριτικός της ποίησης», *Πρακτικά του Ε' Διεθνούς Πανιόνιου Συνέδριου (Αργοστόλι – Αηξούρι 17-21 Μαΐου 1986)*, τόμος 4, Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών, Αργοστόλι 1991.
- Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη Αθανασία, «Οι εθνικές, πολιτικές και κοινωνικές ιδέες του Πέτρου Βράιλα-Αρμένη», *Πρακτικά Επιστημονικού Συνέδριου 2004 με θέμα 'Η ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα. 1864-2004'*, 1^{ος} τόμ., *Ιστορία*, εκδ. Βουλή των Ελλήνων, Ακαδημία Αθηνών 2005.
- Δορμπαράκης Παναγιώτης, «Λώρενς Ντάρρελ», εγκυκλ. *Πάπυρος Larousse-Britannica*, τ. 46, σ. 10-11
- Ζούμπος Γιώργος, *Η οχύρωση της Κέρκυρας μέχρι το 18^ο αιώνα και η πολιορκία του 1716*, εκδ. Ενημέρωση, Κέρκυρα 1996, σ. 31-45
- Ζούμπος Γιώργος, <http://bibliokerkyra.blogspot.it> 28/2/2017

- Ιδρωμένος Α., *Ιωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης της Ελλάδος*, εκδ. Σακελλαρίου, εν Αθήναις 1900.
- *Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, τόμος ΙΓ, σελ. 202 και μετά, Εκδοτική Αθηνών.
- Καψάσκης Σωκράτης, *Στοιχεία βιογραφίας του Διονύσιου Σολωμού*, εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα 1998.
- Κλήμης Κάρολος, *Ιστορία νήσου Κέρκυρας*, εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα 2002.
- Κούκου Ελένη, *Ιστορία των Επτανήσων από το 1797 μέχρι την Αγγλοκρατία. Πρώτες διπλωματικές ενέργειες του Ιωάννου Καποδίστρια*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 2001.
- Κούκου Ελένη, *Ιωάννης Καποδίστριας. Ο άνθρωπος – ο διπλωμάτης*, Αθήνα 2000.
- Κουτσοκώστας Παναγής, *Η λειτουργία της δημόσιας γλυπτικής στην ανάπλαση του αστικού χώρου*, πτυχιακή εργασία στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος 2006, Διαδίκτυο 8-5-2017.
- Λουκάτος Σπυρίδων, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επτάνησος Πολιτεία*, διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1959.
- Λουκάτος Σπύρος, «Οι προσφορές του Καποδίστρια στην ανάπτυξη του Δυτικοευρωπαϊκού Φιλελληνισμού», ανάτυπο από το *Δελτίον της Αναγνωστικής Εταιρίας Κέρκυρας* αριθ. 13, Κέρκυρα 1977.
- Μαβίλης Λορέντσος, *Τα έργα*, εκδ. Στέφανος Πάργας, Βιβλιοπωλείο και Εκδόσεις των Γραμμάτων, Αλεξάντρεια 1915.
- Μαλούχος Γ., «Ι. Καποδίστριας: Ελβετία ευγνωμονούσα, Ελλάς δολοφονούσα», εφημ. *Το Βήμα*.
- Μαρκέτος Σπ., «Η αποτυχία της απολυταρχίας», εκδ. ΕΑΠ, Πάτρα 1999.
- Μεταλληνός Γεώργιος π., Μεταλληνός Δημήτριος, *Εθναρχία*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις 'Αράκυνθος', Αθήνα 2015.
- Μεταλληνός Γεώργιος Πρωτοπρεσβύτερος, «Η εκκλησιαστική αφομοίωση της Επτανήσου (1866) και η στάση του Μητροπολίτου Κέρκυρας Αθανασίου», *Κερκυραϊκά χρονικά*, περίοδος Β', τόμος Δ', Κέρκυρα 2007.
- Μπουμπουλίδης Φαίδων, *Αι υπό των Επτανησίων νεοελληνικά μεταφράσεις κλασσικών συγγραφέων*, Πανεπιστήμιον Αθηνών 1963-1964.
- Ντάρρελ Λώρενς, *Κέρκυρα. Η σπηλιά του Πρόσπερου*, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*, εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999.
- Πολίτης Λίνος, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 2001.
- Πολυλάς Ιάκωβος, *Διονυσίου Σολωμού, Τα ευρισκόμενα*, Εν Κερκύρα, Τυπογραφείον Ερμής, 1859.
- *Πάπυρος Larousse-Britannica*, εγκυκλοπαίδεια.
- Πυλαρινός Θεοδόσης, «Φιλολογικές μαρτυρίες για το Μητροπολίτη Κέρκυρας Αθανάσιο Πολίτη», *Κερκυραϊκά χρονικά*, περίοδος Β', τόμος Δ', Κέρκυρα 2007.
- Πυλαρινός Θεοδόσης, *Γλωσσικός πατριωτισμός. Οι αγώνες για την καθιέρωση της γλώσσας του ελληνικού λαού από το Βράιλα Αρμένη στην κερκυραϊκή εφημερίδα Πατρίς έως το Λορέντσο Μαβίλη στη Βουλή των Ελλήνων*, Αναγνωστική Εταιρία Κέρκυρας 2013.
- Πυλαρινός Θεοδόσης, *Επτανησιακή σχολή*, εκδ. Σαββάλα, Αθήνα 2003.
- Σαλή Τέση, *Μουσειολογία. Βασικές αρχές έκθεσης μουσειακών συλλογών*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2006, σ.
- Σολωμός Διονύσιος, *Άπαντα*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 2005.
- Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π, courses.arch.ntua.gr/
- Τησαρχόντου Ηλίας, *Τα φρούρια της Κέρκυρας*, Κέρκυρα 1979.
- Τσανταρίδης Γιάννης, *Η ιστορία της Κέρκυρας μέσα από τους δρόμους και τα καντούνια της*, εκδ. Ελληνοεκδοτική, Αθήνα 1992.
- Χατζηγιακουμής Εμμανουήλ, *Νεοελληνικάί πηγαί του Σολωμού*, Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών, εν Αθήναις 1968.
- Χριστόπουλος Π., «Η δολοφονία του Καποδίστρια», ένθετο Επτά ημέρες, εφημ. *Καθημερινή*, 26/3/1995
- www.corfu.gr/web/guest/tipographia
- www.imcorfu.gr/website/
- www.corfuhistory.eu, 22/2/2017
- www.sansimera.gr/biographies/195